

Sayı: 1

Yıl: 1984

MARMARA ÜNİVERSİTESİ FEN - EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TÜRKLÜK ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

İstanbul - 1985

NOGAY ATASÖZLERİ

İLHAN ÇENELİ *

Nogaylar, Kafkasya'da yaşayan ve bugün bir yazı diline sahip olan bir Türk boyudur¹ 1979 sayımına göre nüfusları 60 000 kadar olan Nogaylar, yüzyılımızın başında yerleşik hayata geçmişlerdir. Buna ve nüfuslarının azlığına bağlı olarak da, bu dilde basılan eserler oldukça azdır ve azalmaktadır².

Nogay atasözlerini bizde ilk tanıtan Prof. Dr. Saadet Çağatay'dır³. Prof. Dr. S. Çağatay bu yazısında 30 atasözü işlemiştir.

Bu yazıda 734 atasözü ve bunların dilimize tercüme yer almaktadır⁴. Tercümelerde, mümkün olduğu kadar orijinale bağlı kalınmıştır.

Nogay atasözlerini bizim atasözlerimizle mukayese edecek veya benzer atasözlerini sayfalarca sıralayacak değilim (15, 23, 44, 57, 135, 168, 176, 218, 447, 449...). Ancak şunu da belirtmek isterim ki, bizde paralelleri veya benzerleri bulunmayan Nogay atasözleri, diğer Türk şivelerindekilerle ortaktır.

Türk atasözlerinin eski şekilleri ile tam bir paralellik gösteren Nogay atasözlerinin sayısı az değildir. Bunun en orijinal 2 örneği, bence şunlardır:

Divanü Lûgat-it-Türk'te (c. I, 251):

* Yrd. Doç. Dr. Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi.

¹ Nogaylar hk. geniş bilgi için bkz. A. Caferoğlu, *Türk Kavimleri*, Ankara 1983, s. 45-47.

² Alman Türkoloğu Prof. Dr. H. W. Brands, XVII. Alman Şarkiyatçılar Kongresi'nde okuduğu bildirisinde (bkz. *ZDMG, Supplementa I*, Wiesbaden 1969, s. 747), Nogay yazı dilinin geleceğinin tehlikede olduğunu, basılan eserlerin adet tirajlarının düştüğünü (msl. 1957'de 18 000 nüsha basılan 19 esere karşılık, 1964'te 15 000 nüsha basılan 14 eser; bunlara karşılık 1932'de basılan 82 eser!) söylemektedir. Türkolog Dr. B. Scherner, 19. PIAC'de (Helsinki 1977) "Nogaylar dillerini tamamen unutuyorlar mı?" derken hiç de haksız değildi.

³ *TDAY Belleteri* 1961, Ankara 1962, s. 47-51. Aynı yazı, yazarın makalelerini içine alan *Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler* adlı eserde de yer almıştır (Ankara 1978, s. 160-164).

⁴ *Nogay Halkının Takpakları Em Aytuları* (Nogay Halkının Atasözleri ve Deyimleri), Çerkessk 1963, 87 s. Bu kitapta, atasözleri konulara göre verilmiştir. B kısaltması, o atasözünün *Nogaysko-russkiy slovar'* (N.A. Baskakov) adlı sözlükten alındığını gösterir (Moskova 1963, 562 s.).

Tünle bulut örtense ewlüg urı keldürmişçe bolur, tañda bulut örtense ewke yağı kirmişçe bolur. (Geceleyin bulut yansa, kızarsa kadın, erkek çocuk doğurmuş gibi olur. Sabahleyin bulut kızarırsa eve düşman girmiş gibi olur.)

Nogaylarda:

Ertengi tañ kızarsa, elinē yav şaptı dep bil, keşki tañ kızarsa, kelinin uvul taıptı dep bil. (No. 290)

Burada vermek istediğim bir tesbit de şudur: Eski Uygurca bir metinde ⁵, “*yagmur yagsar ogul kız başın, taş yagsar öz başın kizlegü ol.* (Yağmur yağarsa evlâtların, taş yağarsa kendi başını korumalıdır.) şeklinde bir atasözü geçmektedir. Bu atasözünün tam paralelini hem Nogay, hem de Kumuk dillerinde tesbit ettim:

Nogay: *Yamgır yavsı, karagus balasın korsalar, burşak yavsı, basın korsalar.*

Kumukça'da:

Karakuş, yangır yavsı, balaların, buz yavsı, başın ayavlar ⁶. (Kartal, yağmur yağarsa yavrularını, buz yağarsa kendini korur)

1. Abız bilgenin okır, karga körgenin şokır.
2. Adaskanga ayıp yok, kaytıp üyin tapkan soñ.
3. Adaspayman degen erdi, karañı tuman adastıradı.
4. Aga bolayım deseñ, atlanuvdan kalma; bay bolayım deseñ, kazanıña aram salma.
5. Agadıñ üyi yaylav, inidiñ üyi indey kaya.
6. Agalı-inili tatuv tursa, yekpege at köp bolar; abısın-kelin tatuv tursa, aşamaga as köp bolar.
(Abısınlı-kelinli tatım bolsa, işpege as köp bolar; agalı-inili tatım bolsa, minmege at köp bolar. B 340)
7. Agaş etten öter, söz süyekten öter.
8. Agaş kessen, uzın kes, yona-yona kıskarar, kiyiz kessen kıska kes, tarta-tarta uzayar.
9. Agaş kıyşığın talkı tüzeter, édem kıyşığın halkı tüzeter.
(Agaş kıyşığın talkı tüz eter, édem kıyşığın halkı tüz eter. B 330)
10. Ah demegen öh demes, islemegen tisleme. B 54
11. Ahıret azabınnan dunıya namısı küşli.
12. Ak niyetlidiñ atı arımas, arbası tozbas.
13. Akıl akıldan yüyrik.

⁵ Semih Tezcan, *Das uigurische Insadi-Sutra*, Berliner Turfantexte III, Berlin 1974, s. 36, satır: 198.

⁶ *Sınalgan Sözlər ve Aytıvlar* (Atasözleri ve Deyimler), Mahaçkala 1972, s. 55.

14. Akıl tabar, til söyler.
15. Akıl yasta tuvil, basta.
16. Akılsız astan kıtar, yavapsız sözden kıtar. B 204
17. Akılsızdın eki ayagina küş keler. B 35
(Basta akıl bolmasa, eki ayakka küş keler. B 57)
18. Akılsızdın kazangannı, bezengenine yetpes.
19. Akılsızdın zavkı artık.
(Akılsızdın keyfi artık. B 35)
20. Akırın bassa mañbas der, katı bassa yelbas der. B 215
21. Aksak koy tüsten son mañıraydı.
22. Akşa bolsa, bokşa tabılar.
23. Akşalıdın kolu oynar, akşasızdın közi oynar.
24. Akşasız bazarga barganşa, kebinsiz körge kir. B 180
25. Ala azbandı böri aşar, yarlıdın yıygan malın töre aşar.
26. Alalay könil yubantar, alıs yerdı kıskartar. B 40
27. Alamanga altav az, beremenge besev köp.
(Alganga altı da az, bergenge bes te köp. B 27)
28. Alasa arısta öler, argımak yarısta öler.
29. Alasa mingen ağaş miner, baytal mingen at miner.
30. Alasadan aygır salmañız, yavga miner at tuvmas, baydın kızın almañız, yaga şabar er tuvmas.
31. Alasadı makta da, argımaqtı min.
32. Alasaga yal bitse, yanına artpak arttırmās, yaman kisige mal bitse, yanına könsı kondırmas.
33. Aldı tegerşik kaydan köşse, songısı da sonnan köşer.
(Aldıngı arba kaydan yürse, songı arba da sonnan yürer. B 303)
34. Aldın oylamagannın artı karaña.
34. Aldında yetekşın bolsa, artında tayanışın da bolsın. B 340
36. Algasagan kız kiyevge barmas, barsa da oñmas.
37. Algasagan suv teñizge yetpes.
38. Alıp anadan, at biyeden tuvar.
39. Alıs pan yuvıktı yortkan biler, aşı man tétli tatkan biler.
40. Alıs yerge kuda bolsañ, arba-arba as keler; yuvık yerge kuda bolsañ, tüye-tüye söz keler.
41. Alıs-beris bilmegen, bergende yatıp uykısı kelmegen.
42. Alistagıdın atı ozgannan, yuvıktagıdın tayı ozsın. B 326
43. Alistan arkalagannan da, yuvıktan dorbala. B 46
(Alistan dorbalagannan da, yuvıktan uvisla. B 379)
44. Alma tereginnen alıs tüspes.

45. Alma ye de, suv iş—avırmasaň köreyim, nértük ye de suv iş—semirmeseň köreyim.
46. Almaktıň körki bermek.
47. Altı kün atan bolganşa, bir kün bota bol.
48. Altı yasar alıstan kelse, alpıs yasar aldına şıgar.
49. Altın iyeriň atka tiyse, altınıň al da otka sal.
50. Altın kapılıdın kullığı agaş kapılığa tüser.
51. Altın tayagiň bolganşa, alıp yüregiň bolsın.
52. Altınıň kolda barsa bası yok.
(Mülktiň kolda barda bası yok. B 229)
53. Aman bolsa bu basım, tağı biter bu şaşım.
54. Anadan kara tuvgandı sabın man yuvsañ da agarmas.
55. Anadın köñili balada, baladın köñili dalada.
56. Analı kozi kuyrıklı. B 42
57. Anasın körip kızın al. B 196
58. Anda bol da munda bol, berdazide üyde bol. B 77
59. Andızlı yerdin atı ölmes. B 42
60. Aňkav aňlamas, ahmak tınlamas.
61. Aňlamay söylegen, avırmay öler.
62. Aralıkşı tayak yer.
63. Aram batar, ak kalkar.
64. Aram kapşıktıň tübi tesik.
65. Aramzadadın koynı tolı, beti kara.
66. Argımak maktav süyer, alasa sıypav süyer.
67. Argımarktıň yabuvı éli küyiz, éli kiyiz.
68. Arıgan atka kamışı avır.
69. Arık oydan öler, semiz maydan öler.
70. Arık toklı saklasañ, avızın-burnıň may bolar. B 355
71. Arımagan yeter, ölmegen körer.
72. Arpa yemes argımak, acırıkka zar bolar.
73. Arslan kutırta ayga şabar.
74. As ayıbın özi aytar.
75. As—édemniň kursavı.
76. Asık oynagan azar, top oynagan tozar, koy bagıp kuyruk aşagan—bérinnen de ozar.
77. Astı korlama—kustırar, erdi korlama—sastırar.
78. Aş böridiň balası, almasa da bir sermer.
79. Aş kadirin tok bilmes, avıruv kadirin sav bilmes.
80. Aş tamagım, tınış kulagım.

81. Aşagan bilmes, tuvragan biler.
82. Aşap toymagan, yalap toymas.
83. Aşılğan etek yabılar, körgenniñ esinnen ketpes.
84. Aşka kazan astırma, toñganga ot yaktırma.
85. Aşlık el kezdirer, yalañaşlık üyde oltırtar. B 158
86. Aşuv yutuv—yav yutuv.
87. At arısa tuvlak, er arısa avırak.
88. At avnagan yerde tük kalar.
89. At ayasañ altı aylık, ayamasañ bir künlik.
90. At ayında, biye yılında kulinlaydı.
91. At aylansa, kazıkka.
92. At basına kün tuvsa, avızlığı man suv işer, er basına kün tuvsa, etigi men suv keşer.
93. At érüvi bastan, kız érüvi kastan.
94. At iygisi arıkta biliner, er iygisi yarlılıkta biliner.
95. At pan oynagan taydıñ arkası yara bolar.
(At pan oynagan taydıñ arkası yavır bolar. B 454)
96. At sıı ıyesine belgini.
(At sıı ıyesine mélim. B 219)
97. At sürinmes bolarma, édem yañılmas bolarma.
98. At tuyagın tay basar.
99. At üyirin körse, kisenin üzer.
100. At yamanı tayga iyerer.
101. At yüyrigin iyt süymes
102. Ata barda uvıl yas, aga barda ini yas.
103. Ata ulınıñ atkan oğı da kaytpas, aytkan sözi de kaytpas.
104. Atadan altav tuvsañ da, basına tüser yalgızlık.
105. Atadan körgen ok yonar, anadan körgen ton pişer.
106. Ataga usap ul tuvmas, anaga usap kız tuvmas.
107. Atañ barde el tanı, atñ barda yer tanı.
108. Atañ ölse de, atañdı körgen ölmesin.
109. Atası birdiñ malı bir, anası birdiñ yanı bir.
110. Atası maktagandı alma, avıldası maktagandı salma.
111. Atasına yahşılık etpegennen, yahşılık kütpe.
112. Atasız öksiz yartı öksiz, anasız öksiz kerti öksiz.
113. Atı ürkek yolda kalar.
114. Atım yok aranda, kaygım yok boranda.
115. Atın süygen alaşam der, hatının süygen tamaşam der.
116. Ata minmek bir murad, attan tüşpek bir namıs.

117. Atlı bétir, atsız yatır.
 118. Attı kamışı öltirer, erdi namıs öltirer.
 119. Attıñ atagı, tüyediñ tabanı üyken.
 120. Avıl—avız, orman—kulak, kır—köz.
 121. Avıl iyti ala bolsa da, böri körgende biriger.
 122. Avıl iytiñ kuyrığı kaykı.
 123. Avıldan kırk adım şıksañ, yoldasıña sırım ayt.
 124. Avıldasıñ kim bolsa, adanasıñ sol bolar.
 125. Avıldastı müşe ayırar, adanastı pişe ayırar. B 229
 126. Avıldastıñ atı ozgannan, koñsıdın iyti ozsın.
 127. Avılga aytsam aşadı, koñsıga aytsam kosadı.
 128. Avılga yuvıklaganda iyt ozadı.
 129. Avılı alıs yigit yumart bolar. B 448
 130. Avırgan ölmes, éceli yetken öler.
 131. Avırmagan baska yavlık baylama.
 132. Avıruv attan yıgar.
 133. Avıruv yan iyesine tétli.
 134. Avıruvın yasırgan öler, borışın yasırgan büler.
 135. Avızı sütke küygen, yuvırttı ürip işer.
 136. Avla-avla malıñ bolganşa, er yerde dosıñ bolsın.
 (Avla-avla mal bolgışay, avıl-avılda dos bolsın. B 213)
 (Avla-avla tuvarıñ bolmay, avıl-avılda teñiñ bolsın. B 345).
 (Azbar-azbar mal bolganşa, avıl-avılda dos bolsın. B 28).
 137. Ayagı yaman tördi bulgaydı, avızı yaman eldi bulgaydı.
 138. Ayagın körip asın iş, anasın körip kızın al.
 (Ayağına kara da, kımızın iş, anasına kara da, kızın al.)
 139. Ayamda bolsa yalarman, anamda bolsa alarman.
 140. Ayavlı dostıñ malı bir, kemege mingenniñ yanı bir.
 141. Ayavlı közge şöp tüser.
 142. Ayaz bolsa suvıtar, bulıt bolsa yılıtar, tuvgan-ösken yerlerin tentek
 kisi mutar.
 143. Ayda bir at bergennen, künde bir tostakay may bergen artık.
 144. Ayday bilmes at öltirer, söyley bilmes söz keltirer.
 (Ayday bilmes at öltirer, söyley bilmes sögis keltirer. B 258)
 145. Ayırılğandı ayuv yer, bölıngendi böri yer.
 146. Aylandırğan avıruv almay koymas.
 147. Aylanıp kelgen tez keler.
 148. Aylanıs bolsa da yol iygi, az bolsa da, may iygi.
 149. Aytarman—mennen keter, tıñlamasañ sennen keter.

150. Aytilgan söz — atilgan ok.
(Aytkan söz — atkan ok. B 30)
151. Aytkanga inanma, akılıña kelse inan.
152. Ayuv süyer balasın appagım dep, kirpi süyer balasın yumsagım dep.
153. Ayuvdın altı amalı bar. B 41
154. Ayvan alası kırında, édem alası işinde bolar.
(Ayvan alası tısında, édem alası işinde.)
155. Ayvan tuyaktan, édem kulaktan semirer.
156. Az aşā, köp şayna — tüyilmessiñ; yañılmassıñ.
(Köp oyla, az söyle — yañılmassıñ, köp şayna, az yut — tüyilmessiñ.)
157. Az aşagan ölmes, azıgın tévesken öler.
158. Az aşagan, taza aşar.
159. Azdı bilmegen, köpti de bilmes.
160. Azıklı at arımas. B 29
161. Baası uşızdıñ sorbası tatımas.
162. Baca bacadı körgende, baylı tana ökirer.
163. Baka şıkkın kabın begenmes.
164. Bakkandı bilmegen, bağıslagandı da bilmes.
165. Bakşa baylık — bir aylık.
166. Bal balşık aşatır.
167. Bal tétli, baldan da bala tétli. B 341.
168. Bal tutkan barmagın yalar.
169. Baia tıysañ, yastan tıy. B 377
170. Baladı yastan, kelindi bastan.
171. Balalı kargaga kok artpas.
172. Balalı üy bazar, balasız üy mezar.
173. Balalı üyde mélek bar, balasız üyde élek bar.
174. Balam barar yerge, béle-kaza barmasın.
175. Balası yamannıñ atasın tüye üstinnen iyt alar.
176. Balası yılamasa, anası emistpes.
(Balası yılamasa, anası emiztpes. B 435)
(Bala yılamasa, anası emşek bermeydi. B 128)
177. Baldı barmak téveser.
178. Balık özi uv dı, darmanı onın suv dı.
(Balık uv, darmanı suv. B 377)
179. Balık süygen, suvga etegin malar.

180. Balıkşıdıñ atı suvga yarımas.
(Balıkşıdıñ atı suvsızlıktan öler. B 311)
181. Baltırgan basın bav sanar, tentek basın dav sanar.
182. Bara-bara bayram kalar, bayramnan soñ kurman kalar.
183. Barar kustıñ bası ilgeri.
184. Bardı-yoktı bilmeydi, bal tileydi tamagım.
185. Barga bayram etpek kolay
186. Barga bazar üyinde.
187. Barlık süyistirer, yoklık tüyistirer. B 70
188. Barma töre kasına, bayısañ özi keler kasına.
189. Bas sav bolsa, börk tabılar. B 72.
190. Bas turıp ayak söyler.
191. Basamagıñ bar bolsa, baska şıkpak kıyın bolmas.
192. Bası baskadıñ, akılı baska.
193. Basına payda etpegen, dosına payda etpes.
194. Basıñ altın bolsa da, boyıñ bulıtka yetpes.
195. Basıña kelgen béleden, etegin kesip bolsa da kutıl.
196. Baska öskenniñ bavırı katı, tavda öskennin tuyagı katı.
197. Bastak baska tarmasar. B 336
198. Bav ılasañ, berk ısla. B 429
199. Bay mınan barıspa, bétir minen kürespe.
200. Baydıñ kızı ölmey, yarlıdıñ kızına kün tuvmas.
201. Baylangan semizden, bası bos arık iygi.
202. Baysız pişe patşa.
203. Bazar ası köz yası.
204. Bazarlı yer bay bolmas, bay bolmasa da aş bolmas. B 65
205. Beli kıska moynı uzındı öziñ min, moynı kıska beli uzındı dosıñ minsin, beli de, moynı da uzındı duşpanıñ minsin.
206. Bergen yumart tuvıl, algan yumart.
207. Berk anası yılamas.
208. Bermegendi berip uyalt.
209. Berseñ — alarsıñ, ekseñ, — orarsıñ. B 251
210. Bes barmak da birdey bolmaydı. B 70
211. Besiktegi bes türlener.
212. Bildirüvşi iniñ bolsa, tüzetüvşi agañ bolsın.
213. Bilegi yuvan birdi yıgar, bilimi artk mıñdı yıgar.
214. Bilgenge bir soksañ da saz, bilmegenge dabilbaz da az.
215. Bilmestiñ bilegi avırtpas.
216. Bir körgen bilis, eki körgen tanı.

217. Bir kün tuz-dam işken yerge, muñ kün salam ber. B 364
218. Bir şeşkey men yaz bolmas.
219. Bir yılga koyan terisi de şıdagan.
220. Birev söyler, birev uyalar.
221. Birevler suv tappaydı işpege, birevler keşüv tappaydı keşpege.
222. Bolayak 10 yasında da yas tuvil, bolmayak 25-te de yas.
223. Borışlı ölmek, şerli öler.
224. Borışlıdıñ malı yok.
225. Bos miltuk eki kisidi korkıstar.
226. Boyı alasa künde yas, tokal eşki künde ulak.
(Boyı kişkey künde yas. B 470)
227. Bödeneniñ üyi yok, kayda barsa bitpıldık.
228. Böri arıgın bildirmes, iytke tisin ırcaytar.
(Böri arık bolsa da, iytke tisin ırcaytar. B 87)
229. Böri arısa, iytlerge kor bolar.
230. Böri bolsañ kök bol, er bolsañ — aytkanına berk bol.
231. Böri kılın taslasa da, kılın taslamas.
232. Böridiñ balasın borkke salsañ, tımalap tüser.
233. Böridiñ kuyrıgın keskeni men, ol iyt bolmas.
234. Bulganşık suvda balık boladı, köp söylegen kiside béle boladı.
235. Buralkı iyttiñ kuyrıgı butında.
236. Bügüñgi isiñdi tañlaga kaldırma.
237. Dombıra şertken özi oñlar, kaysı yerinnen basarın.
238. Doñızdan bir kıl tartsañ da sep.
239. Dos bergenniñ tasına karama.
240. Dos—dos, esap—ras, epaşı dos ayırılmas.
241. Dos doska kerek, esabı durıs kerek.
242. Dos üyinde oturıp ket, duşpan üyinde turıp ket.
243. Dosiñ berse kım, uvisiña yum.
244. Dosiña boldı, basiña boldı.
245. Dosiñniñ asın duşpanday aşı.
(Süygenniñ asın duşpanday aşı.)
246. Dosiñniñ atın alma, tayın al, tayın alsañ at bolar, atın alsañ, yüreginnen ketpes dert bolar.
247. Dosiñniñ bekisi men müyiz kes, duşpaniñniñ bekisi men kiyiz kes.
248. Doska bergen borışka.
249. Dostiñ öpkesi bar da, kegi yok. B 260
250. Durısı man yılasañ, sokır közden de yas şıgar. B 302
(Şıntısı man yılasañ, sokır közden de yas şıgar. B 422)

251. Duşpan ayakka, dos baska karar.
 252. Duşpan külip üyreter, dos ursıp üyreter.
 253. Edil kargası Edilge keter, Yayık kargası Yayıkka keter.
 254. Eki kemediñ kuyrığın ıslagan teñizge keter.
 255. Eki ölşe, bir kes.
 (Yeti kere ölşe, bir kere kes. B 259)
 256. Eki sıyırđıñ ayranı köp, eki hatınnıñ vayranı köp.
 (Eki sıyırıldıñ ayranı bar, eki pişelidiñ oyranı bar. B 242)
 257. El agasız bolmas, ton yagasız bolmas.
 258. El bolgan yerde bétir bar.
 259. El kaznası eski söz.
 (El karıznası — eski söz. B 433)
 260. El konmay, iyt yatpas.
 261. Elde amanşılık bolsa, emşi avırar.
 262. Elde bolgan ernime tiyer.
 263. Elde tülki aştan ölmes.
 264. Eldiñ avızına elli arşın böz yetpes.
 265. Eldiñ işi altın besik.
 266. Elşidiñ keşikkeni hayır.
 267. Elşiğe ölim yok.
 268. Eñkev terekke eşki miner.
 269. Eñkeygenge eñkey, basıñ yerge tiygenşe, keñkeygenge keñkey,
 eñseñ yerge tiygenşe.
 270. Epsizdi elşilikke yiberseñ, soramay aytpas.
 271. Er aytpas, aytkanınnan kaytpas.
 272. Er hatın alar, embegine halk kalar. B 435
 273. Er iygisi burınlı bolar, at iygisi erinli bolar.
 274. Er kadirin el biler.
 275. Er kayratlansa ekev bolar.
 276. Er ötirik söylemes, ep ötirik söyler.
 277. Er tarıqpay molıqpas.
 278. Er yañılıp kolga tüser, kus yañılıp torga tüser.
 279. Er yañılmay bolmas, at sürinmey bolmas.
 280. Erdiñ atın ya atı şıgarar, ya da hatını şıgarar.
 281. Erge dévlet kuralsa, bas duşpanı dos bolar, erden dévlet taygan soñ,
 bas dosları kas bolar.
 282. Eringen eki olturar. B 437
 283. Erinşektıñ ertengisi bitpes.
 284. Erte oñmagan keş oñmas, keş oñmagan eş oñmas.

285. Erte şakırgan korazdın bası taz bolar.
 286. Erte turgan erdın ırısı artık.
 287. Erte turgannın ırısı artar, erinmey yürğennin yürisi artar.
 288. Erte ulıgan böri aş kalar.
 289. Erte yürğen yolına süyiner.
 290. Ertengi tañ kızarsa, eliñe yav şaptı dep bil, keşki tañ kızarsa, keliniñ uvıl taptı dep bil.
 291. Esaplı dostın malı bir, antlı dostın yamı bir.
 292. Esi keşken eşki yıyar, eşki men esini yıyar.
 293. Esitken yañılıs, körgen kerti.
 294. Eski yamagannın esi keter.
 295. Eşektiñ kıyını alal, eti aram.
 (Eşektiñ küşi alal da, eti aram. B 443)
 296. Eşki bergen koy alar, eş bermegen ne alar.
 297. Eşki egiz tavıp koydan ozbas, iyt segiz tavıp elden ozbas.
 298. Eşkidiñ muñ köterilgeni körinmes, koydın bir köterilgeni köriner.
 299. Et étke, sorpa betke.
 300. Et körmegenge öpke tañsık.
 301. Et kurtlasa tuz seber.
 302. Edem bolar baladın, kisi minen isi bar, edem bolmas baladın kisi minen nesi bar.
 303. Edem edemge konak, yan tenge konak.
 304. Edem körki opıarak, agaş körki yapıarak.
 (Edem körki opıarak, terek körki yapıarak. B 249)
 305. Edem söylesip, yıldı kisinesip tanısar.
 306. Edem sözi tas yarır, tas yarmasa bas yarır.
 307. Edem yüreginde arslan yatağı bar.
 308. Eç "el yetpey ölim yok, éreket etpey kelim yok. B 258
 309. Eñlim boluvdan, edem boluv kıyın.
 310. Erekette bereket. B 62
 311. Erüv söz yılannı innen şıgarar. B 128
 312. Hatın karıganın bilmes, eşek arıganın bilmes.
 313. Hatında hatın bar, torgay etin as eter, hatında hatın bar, baytal etin tas eter.
 314. Hatınnın ekevi bazar, üşevi — yarmalık.
 (Eki pişe — bazar, üç pişe — yarmalık. B 269)
 315. İspaydın uyalganı — ölgeni.
 316. İnisi bardın tınısı bar.
 317. İyesin sıylagannın iytine süyek taslar.

318. İyesiz eşekti böri yer. B 117
 319. İyt bolmasa tülki ürer.
 320. İyt etin aşasa da, bavırın aşamas.
 321. İyt iytligin eter.
 322. İyt iyesine karap ulır.
 323. İyt kargısı bõrige yetpes.
 324. İyt kuyrığın kesken men koy bolmas.
 325. İyt ölerde kutırar.
 326. İyt ürer, karavan yüerer.
 327. İyt ürgeñi men yarar.
 328. İyt yüyriğın koyan süymes.
 329. İytke azap kerek bolsa, arbaga iyerer.
 330. İytke de namıs kerek.
 331. İytli konak oramga sıymas.
 332. İyttiñ kursağına sarı may yaraspas.
 (İyt kursağına sarı may yaraspas. B 467)
 333. İyttiñ yamanı in kazar, pişe yamanı künde azar.
 334. Kadir bilmes kardaştan, kadir bilgen yat yahşı.
 335. Kalgan iske kar yavar.
 336. Kamışdı silke almagan, özine tiygister.
 337. Kan şıkkandı karga biler, yan şıkkandı molla biler.
 338. Kanagat karın toygıstar, kanagatsız yalgız atın soygıstar.
 339. Kancıgağın batkanın kaptal bilmes, at biler, atadan yahşı ul
 tuvganın kardaş bilmes, yat biler.
 340. Kancıgañda bolgannan, karnıñda bolsın.
 341. Kar küregen, aslık kürer.
 342. Kara koydıñ terisi sabınlap yuvsañ agarmas. B 280
 343. Karama özine, kara sözine.
 344. Kardaştıñ azarı bolsa da, beteri bolmas.
 345. Kardiñ basın kaz keser, hannıñ basın yav keser.
 346. Karga kargağın közini şokımas. B 149
 347. Karga neşe kışkırsa da, kaz bolmas.
 348. Karga şakırıp kıs bolmas, toğay şakırıp yaz bolmas.
 349. Kargağın bir közi okta, bir közi bokta. B 149.
 350. Karıskırdıñ avızı aşasa da kan, aşamasa da kan.
 (Bõridiñ avızı yeseñ de kan, yemese de kan. B 87)
 351. Karnı aşkanga kazan astırma, toñganga ot yaktırma.
 352. Kart kelse söz baslar, yav kelse is baslar.
 353. Kart koynında kolaş bar.

354. Kart yatsa tınşayar, yas aşasa tınşayar.
(Kart yatıp tınşayar, yas aşap tınşayar. B 472)
355. Kasapşığa mal kaygı, kara eşkige yan kaygı.
356. Kaşıp ketsen, şaşıp ket.
357. Kavıf kaydan bolsa, héte sonnan bolar.
358. Kayda birlik, sonda mollık. B 225
359. Kaza ayak astında. B 135
360. Kazan avızı aşık bolsa, iytké de namıs kerek.
361. Kazan kulagınnan küye taymas, terek basınnan uya taymas.
362. Kazanı asuvlıdıñ, kapısı yabilmas.
363. Kazanıña ne salsañ, şomakaga sol iliner.
(Kazanıña ne salsañ, şomişiñe sol tüser. B 416)
364. Kazanıñ karası yugar, yamanıñ bélesi yugar.
365. Kel demek bar, ket demek yok.
366. Kelgenşe konak uyalar, kelgennen soñ konakbay uyalar.
367. Kemege mingenniñ tilegi bir.
368. Keñesli ton keñ şıgar.
369. Kerek tastıñ avırlığı yok.
370. Kerek üşin terek yık.
371. Kerekpesti yıymasañ, kerekkende tappassıñ.
372. Keşe karaña bolsa, yıldızı yarık bolar.
373. Keşüvdi bilmeseñ, suvga tüspe. B 165
374. Kezegen benim ayagım, keñkildeydi tayagım.
375. Kıdırganıñ ya kursagına, ya kulagına.
376. Kılık kızga kerek, kızdan aldın yigitke kerek.
377. Kılıplı at édemdi kırdá kaldırar.
378. Kılış kespesti tilek keser.
379. Kılış yarası tüzeler, til yarası tüzelmes.
(Kılış pan salgan yara biter, til men salgan yara bitpes. B 466)
380. Kırk yıl kırgın bolsa da, écelli öler, écellsiz kalar. B 59
381. Kırk yıl saban aydasañ, bir yıl türeniñ altınga tüyer.
382. Kıs karlı bolsa, yaz yavınlı bolar.
383. Kıs kısılgın etpese, yaz yazlıgın etpes. B 202
384. Kısıñ tuman bolsın, maraziñ tumav bolsın.
385. Kısıkı şuvak borışka.
386. Kıslasañ Akkermende kısıla, tutıngan isiñdi berk ısla.
387. Kısta kus agaştıñ basına minse, kün yılı bolar, şetine konsa, kün suvık bolar.
388. Kıyısız tınışlık bolmas. B 199

389. Kıyşık is, kırk yıldan soñ da biliner.
 390. Kız kılığı man süydiret.
 391. Kız kimdi süyse, sonıki.
 392. Kızdı kim aytırmas, kımızdı kim işpes.
 393. Kızın yaman bolsa, kızıl kiygist.
 394. Kimniñ arabasına mindiñ, sonıñ yırın yırla. B 45
 395. Kisi kayday bolsa, ası sonday.
 396. Kisi kiyimi kirşeñ, kisi atı terşeñ.
 (Kisi kiyimi kirşeñ, kisi atı terşeñ. B 167)
 397. Kisidiñ ilaksasın keskenşe, öziñniñ uvmaşıñdı uv.
 398. Kisige şunķır kazsañ, öziñ atıarsıñ.
 399. Kisige yamanlık tilegenşe, öziñe yahşılık tile.
 400. Kol kıbırdasa, avız da kıbırdar.
 (Koli kıymıldaganniñ avızı da kıymıldar. B 198)
 401. Kol koldı yuvar, eki kol betti yuvar.
 402. Kol sına yeñ işinde, bas sına börk işinde.
 403. Kollarıñdı sızbasañ, ündiriktegi kasıktı da alalmassıñ.
 404. Konak az oltırıp, köp sıñaydı.
 (Konak az oltırar, köp sıñar. B 320)
 405. Konak bolsañ, tilin tıy.
 406. Konak kelse et piser, et pispese bet piser.
 407. Konak toysa, esikke karar.
 (Konagiñ kursağı toysa, közi yol karar.)
 408. Konıs tappa, koñsı tap.
 409. Korkak mıñ öledi, bétir bir öledi.
 410. Korkaktan sorama, közi aytar, tentekten sorama, özi aytar.
 411. Korkaktı kuvlasañ, bétir bolar.
 412. Korkkanga kos köriner.
 413. Korkpa marttıñ kısınnan, kork apreldiñ besinnen.
 414. Korklama meniñ kul atamdı, sıylamam seniñ biy atañdı.
 415. Kotanı birdiñ kurşañgısı yugar.
 416. Koy serkesiz bolmas, kos tamadasız bolmas.
 417. Koyanniñ boyına kara da, kalçasınnan tüñil.
 418. Koyşı köp bolsa, koy aram öler. B 169
 (Molla köp bolsa, toklı aram öler. B 225)
 419. Kökke köterip kelgendi, yerge karatıp yiberme.
 420. Kölde suv artsa yılı, suv kemise suvık boladı.
 421. Köp bileği degen küledi, özim bilemen degen öledi.
 422. Köp külkidiñ astı sıyt. B 192

423. Köp sözdîñ azı yahşı, az sözdîñ özi yahşı.
 424. Köp tükirse köl bolar.
 425. Köp yaşagannan sorama, köp körgennen sora.
 426. Köplegen konak atkarar, kömeklegen yavdan kutkarar.
 (Köplegen yavdan kutkarar, kömeklegen konak atkarar. B 179)
 427. Köpten koyan kutılmas, algızdîñ aytkan sözi tutılmas.
 428. Köptiñ avazı bir bolsa, birdiñ avazı yok bolar.
 429. Körklige köne kiygizseñ de yarasar.
 430. Kösevi uzınnıñ kolı küymes.
 431. Köşken yerdîñ kadirin konganda bilersiñ.
 432. Köylek kiri yuvsı keter, köñil kiri söylese keter.
 433. Köz korkak, kol bétir.
 434. Közden taysa, köñilden de tayar.
 435. Közel közel tuvıl dı, köñil túsken közel di.
 (Közel közel tuvıl, kimdi yanıñ süyse, sol közel.)
 436. Köziñ avırsa kolın tıy, işiñ avırsa avızın tıy.
 437. Kudalık ayırılsa da, tuvganlık ayırılmas.
 438. Kulan kuvgan şañ kuvar.
 439. Kuldan tuvgan kul bolmas, yaman tuvgan kul bolar.
 440. Kulın kayda semirse, tüyin sonda töger.
 441. Kullık etkende kulday bol, atlanganda biydey bol.
 442. Kullık tamak toklandırır, tamak köñil toklandırır. B 355
 443. Kumgan akın şölmek téveser.
 444. Kunanga iyergen şeşekeyge avnar, doñızka iyergen balşıkka avnar.
 445. Kuru kasık avız yırtar.
 446. Kus kanatı man uşar, kuyrığı man konar.
 447. Kus kanatınnan kira tilemes.
 448. Kuthı konak kelse, koy egiz tabar, kutsız konak kelse, koyga böri şabar.
 449. Külme doska, keler baska.
 450. Kün körmegen kün körse, kündiz şırak yandırar.
 451. Kün yamanı keter, édem yamanı ketpes.
 452. Künde-künde kün tuvmas.
 453. Kündestiñ otı da, suvı da kündes
 454. Küşlidiñ iyti arslan alar.
 455. Mal malga yetkenşe, Azrail yanga yeter.
 456. Malı ketken yarlı tuvıl, sını ketken yarlı.
 457. Mart şıkpay, dert şıkpas.

459. Martta baka siymesin, kuralayda kırk tamsın, kırk tammasa bir tamsın
460. Maslagatlı toy tarkamas.
461. Méneli söz maldan artık.
462. Miltıgottı kurı saklasañ, yavga yeñdirmessiñ.
463. Miltıksız añşı bolmas, kazgırsız bavşı bolmas. B 230
464. Miñ édemniñ atıñ bilgennen, bir édemniñ túsın bil.
465. Miñ kaygı bir borıştı ötemes.
466. Mısalsız söz-tuzsız as.
467. Mısık mıyığına kuvanar, tülki kuyrığına tayanar.
468. Mısırdı patşa bolgannan, elimde şoban bolganıñm artık.
469. Miniler maytal iş taslar, sogular hatın söz baslar.
470. Misapir atañnan üyken.
471. Molla bermes, bergen yerden kalmas.
472. Moyın bolsa, moysa tabılar. B 225
473. Ne şaşsañ—sonı orarsıñ. B 235
474. Nésip kayda barasın?—Tili birge baraman.
475. Oltırgan kız ornın tabar.
476. Oltırgan orın alar, yürgen yol alar.
477. On eki bürtik bolsa da, ton iygi.
478. Ongannıñ üyine kobız kirer, oñmagannıñ üyine abız kirer.
479. Oñmas yigit, bolmas yerde konıs kurar.
480. Orta yolda arbañ sınmasın, orta yasta hatınıñ ölmesin.
481. Osal kisi ayagına karap yürer, maktanşık kökke karap yürer.
482. Oylamay söylegen, avırmay öler.
483. Oynap aytsañ, oylap ayt. B 30
484. Otkı bargan hatınıñ otıs avız sözi bar.
485. Otu köp şukısañ, öşer, koñsıdı köp şukısañ, köşer.
486. Ozgan yamgırdı yamışı alıp kuvma.
487. Ögiz aramı buzavlar arasında yatar.
488. Ögiz ölse et, arba sınsa otın.
489. Öksiz kızdıñ törkini yok. B 257
490. Ölgın sıyr sütlı boladı.
491. Öli tuvıl tirimen, ölgınlerdiñ birimen.
492. Ölidi aytsañ, tiridiñ tatuvi keter.
493. Ölimden uyat yaman. B 258
494. Ölmegeniñ ne iygi, körmegeniñ körersiñ, bilmegeniñ bilersiñ.
495. Önerdi üyren de, yiyren.
496. Önerli öre yürer, önersiz köрге kirer.

497. Ötirikşi törge bir şıgar, eki şıkpas.
 498. Ötirikşidiñ uşın sözi de zaya.
 (Ötirikşidiñ durıs sözi de zaya. B 113)
 499. Ötiriktiñ örkeni kıska.
 500. Ötpes pışak kol keser.
 501. Özdi minip yattı kuvsañ, muradıña yetersiñ, yattı minip, özdi kuvsañ, yer astına ketersiñ.
 502. Özi söylep özi külgen—yayrañ yigit, özi söylep halk külgen—kayran yigit.
 503. Özi toymaganniñ sarkıtı bolmas.
 504. Özi yığılgan, yılamas.
 505. Özin özi bilmegendi ögiz süzip öltirer.
 506. Öziñdi arıgan dep bilseñ, dosiñdi ölgen dep bil.
 (Yoldasıñ arısa, özini öldi dep bil.)
 507. Saban tübi sarı altın.
 508. Sabanda sırlaspagan, ındırda ırıldasar.
 (Sabanda sıbırdaspagan, ındırda ırıldasar. B 427)
 (Izanda sırlaspagan, ındırda ırıldasar. B 425)
 509. Sabır etken mıradına yetken. B 231
 510. Sakalsızdıñ sözi tutılmas.
 511. Savımıñ birev bolsa da, savıtıñ ekev bolsın.
 512. Sayak yürgen tayak yer.
 513. Sen zamanga iyermesen, zaman saga iyermes.
 514. Seni şakpagan yılan mıñ yaşasın. B 400
 515. Sévdede doslık yok.
 516. Sık semirmes, urı bayımas.
 (Sık semirmes, urlakay bayımas. B 319)
 517. Sıktıkı sandıkta şirir. B 413
 518. Sınıktan mertik yaman, ölimgen korlık yaman.
 519. Sırat köpiri kıldan yiñişke, kılıştan ötkir. B 322
 520. Sırın bilmegen attıñ sırtınnan aylanma. B 322
 521. Sırın aytpa dosıña, dosıñniñ da dosı bar.
 522. Sıyrı suv işkende, buzav buz yalaydı.
 523. Sıyrı kurşağıdı tilinnen tabar.
 524. Sıylasañ sıy körersiñ.
 525. Sirkeli tay at bolar, simgirikli bala er bolar.
 526. Sokır tavıkka béri de biyday. B 302
 527. Sokırdı alsañ, sav tuvar.
 528. Sokırdıñ közi körmese de, yanı sezer.

529. Sokırğa atlagan sayın şukır.
(Sokırğa abıtılğan sayın şuñkır. B 302)
530. Soñ bolsa da oñ bolsın. B 303
531. Söyley-söyley söz şıgadı, türkkelese köz şıgadı.
532. Söz ben şırkeydi öltirip bolmaz.
533. Söz kuvgan bélege yolıgar, mal kuvgan karıznaga yolıgar. B 184
534. Söz sözdi şıgarar, yumırık közdi şıgarar.
535. Sözdin bası bir puşık, ızı bir kuşak.
536. Sözgerdin sözi tévesilmes. B 306
537. Sözin sav bolsa, basın tav bolar.
538. Suv körmey etik şeşpe.
539. Suvga batkan tal sermer.
540. Suvga süyenme, yavga inanma.
(Suvga tayanma, duşpanga inanma. B 340)
541. Süt pen kirgen, süyek pen şıgar.
542. Sütke avızı küygen, yuvırttı ürip işer.
543. Süymegen as, kusturar.
544. Süymegenge süykenme.
545. Süymesem de süyemen, süygenimnin süygenin
546. Süyemesin kelse, üy sipir.
547. Şakırğanga bar, şakkannan kaş.
548. Şakırtıvsız toyga barsaın, orın tappassın.
549. Şegertkiden korkkan, egin ekpes.
550. Şışkanga ölim, mısıkka oyın.
551. Şökir şaşsaın, tegenek orarsın.
552. Talında iyilmegen, kazığında iyilmes.
553. Tanıgan yerde bas sıylı, tanımagan yerde ton sıylı.
554. Tanımagan mélekten, tanıgan şaytan yahşı
555. Tañlagı tavıktan bügünge yumırtka artık.
556. Tapkan kuvansa da tanıgan aladı.
557. Tarı şaşkan boza işer.
558. Taska talav tiymes.
559. Tativ bolsaın, balday bol, aşı bolsaın, tuzday bol.
560. Tav tavga ılaspasa da, édem édemge ılasar.
561. Tavdı tastı yel buzar, eki édemdi til bozar.
562. Tavdın körki — tas, bastın körki — şaş.
563. Tavga minüvi kıyın, tüskeni kolay.
564. Tavık özin soyayak pışaktı özi şugıp şıgarar.
565. Tavıktın tüsine tarı ener. B 325.

566. Tavına köre tülkisi, yerine köre külkisi.
567. Tay at bolganşa, iyesi iyt bolar.
568. Tay yamanı yorga boladı, édem yamanı molla boladı.
569. Tayaktı bassañ, uşı tiyer. B 340
570. Taz taranganşa toy tarkar.
571. Teli biyimes, biyise toktamas. B 344
572. Temir kapıga teben iyne kerek.
573. Temirdi kızganda sogıp kal.
(Temirdi kızuvında sok. B 344)
574. Tentek suvga semirer.
575. Tentek toy eter, törinde özi olturar.
576. Tentekke künde bayram.
577. Tentekke tek turmak küş.
578. Tentekten sorama, özi aytar.
579. Tentektiñ dosı köp bolar.
580. Tentektin kiyimin tekene téveser.
581. Ter şıkkanın ten tuymas, akşa şıkkanın er tuymas.
582. Terek şaşpay tal bolmas, borışlıda mal bolmas.
583. Terektiñ büirin yegen mıñ kün yer, tamırın yegen bir kün yer.
584. Teren yılga tavıssız akar.
585. Termede yatkan termesin maktar, üyden şıkpagan kül töbesin maktar.
586. Termeni yaman — unı iygi, atası yaman — ulı iygi
587. Tike almagan, iynesi men yıpinnen körer.
588. Til béle, tis kaya.
589. Til bir bolsa, is ör bolar.
590. Tilegenge ayıp yok. B 31
591. Tilevşidiñ bir beti kara, bermevşidiñ eki beti kara.
592. Tilge tiyek yok.
593. Tilingen ötppektiñ yapsarı birikpes.
594. Tiride sıylaspagan, ölide yılaspas.
595. Tiriliktüñ küşi birlikte.
596. Tirnekli édem töredi kul eter.
597. Tis şıkkın balaga, şaynap bergen as bolmas.
598. Tisim, saga razıman, tilimniñ kalasıñ, tilim, saga razı tuvilman, basımın bélesisiñ.
599. Togız kabat torkadan, toklışaktüñ terisi artık. B 358
600. Tok yarastırar, aş talastırar.
601. Toksan tolmay torgay şırlamas, toymay yetim yırlamas.

602. Tolmaska kuyma, toymaska berme.
 603. Toy siltavı man ton biter.
 604. Toydın bolganınnan da, boladı degeni kızık.
 605. Toyga barsaň erte bar, erte barsaň orın bar.
 606. Toygan kız törkinin tanımas.
 607. Toygan üyge togız bar.
 608. Toymagannan ton kiysen, toyda betiñdi kara eter.
 609. Tögerek üydiñ töri yok.
 610. Tögilgennen yalap kal.
 611. Tördegiler külseler, esiktegiler ırcayrlar. B 361
 612. Töre buyrığına tayanar, tülki kuyrığına tayanar.
 613. Töriñnen köriñ yuvık.
 614. Törkini yuvıktıñ tösegi yıyılmas.
 615. Tösegi bar töseñer, ötpegi bar küyzener.
 616. Tulpar bitpeydi, bitse ketpeydi.
 617. Tulpardıñ otlavı bir bolsa da, yuvsavı baska.
 618. Tulpardıñ öz tuyagı özine em.
 619. Tur degen tınış uykatpas.
 620. Turna kelse, kıs bolmas.
 621. Tuvar toysa bek keter, yaman toysa öpke eter.
 622. Tuvgan eldiñ yeri yennet, suvı serbet.
 623. Tuvgan yerde er yürer, toygan yerde iyt yürer.
 624. Tuvra aytkan kutılar, aldap aytkan tutılar.
 625. Tuvra aytkan tavganga yaramas.
 626. Tuvra söz tas yarar.
 627. Türli-türli zaman bar, zamanga karay amal bar.
 628. Tüsi iygiden tüñilme.
 629. Tüye basın şışkan yeter.
 630. Tüyedey boyıñ bolganşa, tüymedey akılıñ bolsın.
 631. Tüzde buzav ölse, üydegi sütke iyt tiyer.
 632. Ul tavganga kün tuvadı.
 633. Ulanlı üydiñ urısı yatpas.
 634. Ulıñ aşuvlansa törge şık, kiyeviñ aşuvlansa esik bavın tut.
 635. Ullıdın sözün almagan, kartayganşa eş oñmaş.
 636. Urılık tübi korlık.
 637. Urıspas ul bolmaydı, kelispes kelin bolmaydı.
 638. Urlagan bir küñalı, ırlatkan mıñ küñalı.
 639. Uv işken bir öledi, ant işken mıñ öledi.
 640. Uvıt, yahşı bolsañ, bes kün suvıt; yaman bolsañ, yırma bes kün suvıt.

641. Uyasında ne körse, uşkanda da sonı eter.
 642. Ündemev — razılık belgisi. B 390
 643. Üre bilmes küşelek üyine konak keltirer.
 644. Ürgen iyt kisidi kappas.
 645. Ürker batsa yer katar.
 646. Üy meniki dep söyleme, üy artında kisi bar.
 (Üy avlak dep söyleme, üy artında kulak bar. B 48)
 647. Üyde ösken buzav, tüzde ösken ögiz bolmas.
 648. Üyde yuvirt tögilse, kırdı buzav yamırar.
 649. Üyiñe kelgenge, üydey öpken bolsa da, aytpa.
 650. Üyiñe molla kirgennen kobızısı kirsin.
 (Üyiñe abız kirgennen de kobız kirsin. B 20)
 651. Yahşı bergenşe, yaman asıgar
 652. Yahşı bolsañ — üş kün, yaman bolsañ — üş kün, yaman bolsañ —
 yeti kün (berdazi akında).
 653. Yahşı körgeñin aytar, yaman bergeneñin aytar.
 654. Yahşı man söylesen, balga seker katkanday, yaman man söylesen,
 iytke süyek atkanday.
 655. Yahşı özi ölse de, onıñ sözi ölmeydi. B 473
 656. Yahşı söz yılanı innen şıgarar.
 657. Yahşıdıñ eki dosı bir keler, yamanıñ eki borışı bir keler.
 (Oñgannıñ eki dosı bir keler, oñmagannıñ eki borışı bir keler.)
 658. Yahşığa yoldas bolsañ, yetersiñ muradka, yamanga yoldas bolsañ,
 kalarsıñ uyatka.
 659. Yahşılık et te suvğa tasla — balık biler, balık bilmese halk biler. B
 473
 660. Yahşılık yerde kalmas.
 661. Yahşılıkka yahşılık ér kisidiñ isi di, yamanlıkka yahşılık, er kisidiñ
 isi di.
 662. Yakında turgan tisleser, alısta turgan kisineser.
 663. Yalañaş suvdan korkpas.
 664. Yalañaşka yaz yahşı, maktanşıkka yat yahşı.
 665. Yalañaşlık üyde olurtar, aşlık el kıldırtar. B 459
 666. Yalgız at şavıp yüyrik bolmas.
 667. Yalgız koydı böri aşar.
 668. Yalgız söylep söz bolmas, yalgız agaş kos bolmas, yasırın işken as
 bolmas.
 669. Yalgızdıñ yayı kalsa da tabılmas, uruvlıdıñ oğı kalsa da tabılar.
 Yaman arba yol buzar; yaman elşi el buzar.

671. Yaman avıldıñ agası bolma, yarlı avıldıñ bayı bolma.
 672. Yaman aygır anasına kas, yaman édem yoldasına kas.
 673. Yaman évlet ataga sögis keltirer.
 674. Yaman kisi kekşil.
 675. Yaman kisidiñ sözi aşı, yabağı tonniñ biyti aşı.
 (Yabağı tonniñ biyti aşuv, yaman kisidiñ tili aşuv. B 351)
 676. Yaman söz bas kazıǵı, yahşı söz — yan azıǵı.
 677. Yaman sözün eki aytar.
 678. Yaman tamak yarlı eter, yaman nepis kor eter.
 679. Yaman ulga da, yahşı ulga da mal yıyma.
 680. Yaman uşının aytaman dep, sırın aytadı.
 681. Yaman yalşı yanınnan töler.
 (Yaman temirşi yanınnan töler. B 463)
 682. Yamanda altın toktamas.
 683. Yamandı körmey, yahşıdıñ basın bilip bolmas.
 684. Yamandı yatka sanama, eşkti malga sanama.
 685. Yamanniñ ayası segiz, biri tiymese, biri tiyer.
 686. Yamanniñ beti kön bolar, yahşıdıñ beti kün bolar. B 529
 687. Yamgır yavsa, karagus balasın korsalar, burşak yavsa — basın korsalar.
 688. Yanı avırmaganniñ kasında, basıñ avırmasın.
 689. Yanımdı almagan maraz yanımdı.
 Yañı elek şüyde bolar, yañı kelin üyde bolar.
 691. Yañı şeiktiñ bavı yogarı.
 (Yañı elektiñ sabı yogarı. B 433)
 692. Yarlı yatsa öler, bay yuvırta öler.
 693. Yarlıdıñ baylığı — deniniñ savlığı.
 694. Yarlılıktan er ölmes, amanat yanı kıynalar, arıklıktan at ölmes, yürisine yubanar.
 695. Yartı kursaktan yılı yatak iygi.
 696. Yası yaslaskan teñ tuvıl, sözi kelisken teñ.
 Yası uyıskan teñ tuvıl, akılı uyıskan teñ. B 382)
 697. Yasın yasırgan yas bolmas, yasırıp işken as bolmas.
 698. Yasırtın şaǵılıskan sıyır körinip buzavlar.
 699. Yayık betten yel esse, yaz bolsa da kıstay kör.
 700. Yaz basında tuman bolsa, aslık oñ bolar.
 701. Yaz şuvagında yayday kelinim oltırsın, küz şuvagında küzgidey kızım oltırsın.
 702. Yaz yappagan yabuvın, kısta yapkan akılsız.

703. Yaz yennet, kış kıyamet.
 704. Yazda kün kulaklansa, yel bolar, kışta kün kulaklansa, yılı bolar.
 705. Yazda mıyın kaynatpagan, kışta kazanın kaynatpas.
 706. Yazda tırnagan, kışta yırlar.
 707. Yazda yılannan korkkan, kışta arkannan korkar.
 708. Yazlıktñ küni, yarlılıktñ küni.
 709. Yekpege alsañ, tüyedi al, kırk artuvdan kıya köşse muñaymas;
 savmaga alsañ, biyedi al, salkın tüşpey suvalmas; yalgız bolsañ
 érüvdi al, yurtunda yılup kalsa kim almas!
 710. Yel bolmasa suvık yok.
 711. Yel espese, şöp bası kıymıldamas.
 712. Yelemik ayazdan, yeti künlik boran artık.
 713. Yemistiñ iygisine kurt tüser.
 714. Yer tamırınnan er tamırı köp bolar.
 715. Yeri baydıñ eli bay.
 716. Yete almagan yer teber.
 717. Yetegen yerge kadalmay, küzetşige uyku yok. B 191
 718. Yetimge yeti kisi bas.
 719. Yetimniñ karnı yetik kabat.
 720. Yılagannan sorama, külgennen sora.
 721. Yılı süyek sındırmas, suvık yandı tındırmas.
 722. Yıraktağı kıyas issi bolar.
 723. Yibek tüyinine bek, yigit sözine bek.
 (Yibek tüyinine berk, yigit sözine berk. B 306)
 724. Yigit öler, danı kalar.
 (Yigit öler, dañkı kalar. B 259)
 725. Yigit ölse de, sözi ölmes.
 726. Yigittiñ asılınnan sorama, isinnen sora.
 727. Yoklık ursıstırar, barlık yaraştırar.
 728. Yol kuvgan kaznaga yolıgar, söz kuvgan bélege yolıgar.
 729. Yolavşı yolga yarasar.
 730. Yolda yolıkkın, yoldas bolmas.
 731. Yurkanıña köre ayagıñdı soz.
 732. Yuvırtın aşagan kutılar, şölmegin yalagan tutılar.
 733. Zamansız torgay şırlamas. B 111
 734. Zor man avlagan iyt koyan almas.

1. Hoca bildiğini okur, karga gördüğünü gagalar.
2. Yolunu şaşırana ayıp değil, dönüp evini bulduktan sonra.

3. Yolumu şaşırımam diyen erkeği, kara duman şaşırtır.
4. Ağabey olayım dersen, ata binmekten geri kalma, zengin olayım dersen, kazanına haram sokma.
5. Ağabeyin evi yayla, küçük kardeşin evi in gibi kaya.
6. Ağabey-kardeş iyi geçinirse, koşulacak at çok olur, gelin-elti iyi geçinirse, yemeye yemek çok olur.
7. Dayak etten işleyip geçer, söz kemikten işleyip geçer.
8. Ağaç kesersen uzun kes, yonta yonta kısılır, keçe kesersen kısa kes, çeke çeke uzar.
9. Tahtanın eğrisini rende düzeltir, insanın eğrisini halkı düzeltir.
10. Ah demeyen oh demez, çalışmayan yiyemez.
11. Ahiret azabından dünya namusu daha güçlüdür.
12. İyi niyetlinin atı yorulmaz, arabası eskimez.
13. Akıl akıldan üstün.
14. Akıl bulur, dil söyler.
15. Akıl yaşta değil, baştadır.
16. Akılsız yemekten kısar, sâkin insan sözden kısar.
17. Akılsızın iki ayağı zorluk çeker.
18. Akılsızın kazandığı süslenmesine yetmez.
19. Akılsızın keyfi fazla.
20. Yavaş bassan uyusuk derler, sert bassan terelleli derler.
21. Topal koyun öğleden sonra meler.
22. Para olursa, (parayı koymaya) çanta da bulunur.
23. Paralının eli oynar, parasızın gözü oynar.
24. Parasız pazara gitmektense kefensiz mezara gir.
25. Geçimsiz iğdiş hayvanı kurt yer, fakirin biriktirdiği malı asılzade yer.
26. Türkü gönlü yatıştırır, uzak yeri kısaltır (yakınlaştırır).
27. Alana altı az, verene beş çok.
28. Alasa cinsi at araba okunda, argamak cinsi at yarışta ölür.
29. Alasa cinsi ata binen tahtaya binmiş sayılır, kısrağa binen de ata binmiş demektir.
30. Atların arasına alasa cinsinden aygır koymayın, düşmana saldırırken binilecek at doğurtmaz, zengin kızı almayın, düşmana saldıran er doğurtmaz.
31. "Alasa"yı öv de, "argımak"a bin.
32. Alasa cinsi at yeleye sahip olursa, yanına heybe astırtmaz, kötü kişi mal sahibi olursa yanına komşu kondurtmaz.
33. Ön tekerlek nereden giderse, arka tekerlek de oradan gider.

34. Önceden düşünmeyenin sonu karanlık
35. Önünde kılavuzun olsa da, arkanda da dayanağın olsun.
36. Acele eden kız kocaya varmaz, varsa da onmaz.
37. Acele eden su denize ulaşmaz.
38. Alp kişi anadan, at kısraktan doğar.
39. Uzak ile yakını yürüyen bilir, acı ile tatlıyı tadan bilir.
40. Uzak yere dünüşü olursan, araba araba yemek gelir, yakın yere dünüşü olursan, deve deve söz gelir.
41. Alış-veriş bilmeyen mal satmış, yatınca uykusu gelmemiş.
42. Uzaktakinin atı geçeceğine, yakındakinin tayı geçsin.
43. Uzaktan sırtında getireceğine, yakından torba ile taşı.
44. Elma ağacından uzağa düşmez.
45. Elma ye de su iç—hastalanma da göreyim, mısır ye de su iç, — şişmanlama da göreyim.
46. Almaktan güzel olan, vermektir.
47. Altı gün iğdiş deve olacağına bir gün erkek deve ol.
48. Altı yaşındaki uzaktan gelse, altmış yaşındaki karşılamaya çıkar.
49. Altın eyerin ata batıyorsa, altınını al da ateşe at.
50. Altın kapılının tahta kapılıya işi düşer.
51. Altın sopan olacağına alp yüreğın olsun.
52. Altın kolunda ise, kıymeti yok.
53. Rahat olursa bu başım, saçım tekrar biter.
54. Anadan kara doğanı sabunla yıkasan da ağarmaz.
55. Ananın gönlü çocukta, çocuğın gönlü kırdı.
56. Analı kuzu kuyruklu (olur).
57. Anasına bak kızını al.
58. Başka zaman nerede olursan ol, (yeter ki) kocakarı soğuklarında evde bulun.
59. Andızlı yerin atı ölmez.
60. Anlayışsız anlamaz, ahmak dinlemez.
61. Anlamadan söyleyen hastalanmadan ölür.
62. Aracı dayak yer.
63. Haram batar, hak kalkar.
64. Haram çuvalın dibi delik (olur).
65. Haramzâdenin koynu dolu, yüzü karadır.
66. Argımak methedilmeyi, alasa okşanmayı sever.
67. Argımak'ın örtüsü bazen kilim olur, bazen keçe.
68. Yorulan ata kamçı ağır.
69. Zayıf düşünceden ölür, semiz yağdan ölür.

70. Zayıf toklu saklarsan, ağzın burnun yağ olur.
71. Yorulmayan ulaşır, ölmeyen görür.
72. Arpa yemeyen argımak, ayırık otunu yemek zorunda kalır.
73. Arslan kudurursa aya saldırır.
74. Yemek, kendi ayıbını söyler.
75. Aş—insanın çemberi.
76. Aşık oynayan zayıflar, top oynayan yıpranır, koyun bakıp kuyruk yiyen—hepsini geçer.
77. Aşı horlama—kusturur, erkeği horlama—şaşırtır.
78. Aç kurdun yavrusu, ısramasa da ısırma üzere saldırır.
79. Açlığın ne olduğunu tok bilmez, hastalığın ne olduğunu sıhhatli kişi bilmez.
80. Karnım aç, kulağım rahat.
81. Yiyen bilmez, doğrayan bilir.
82. Yiyip doymayan, yalayıp doymaz.
83. Açılan etek örtülür, görenin aklından çıkmaz.
84. Aç kimseye yemek yaptırtma, donan kimseye ateş yaktırtma.
85. Açlık el gezdirir, çıplaklık evde oturtur.
86. Öfkeye hâkim olma, düşmanı yenme gibidir.
87. At yorgun düşünce sıkıca, er yorgun düşünce hastalıklı olur.
88. Atın yuvarlandığı yerde tüy kalır.
89. Atı korursan altı aylık, korumazsan bir günlük.
90. At ayında, kısrağın yılında kulunlar..
91. At döner dolaşır, kazığa (bağlanır)..
92. Atın talihi yaver giderse, ağızlığı ile su içer, insanın talihi yaver giderse, çizmesi ile suyu geçer..
93. Atın güzelliği başından, kızın güzelliği kaşındandır.
94. Atın iyisi zayıflık zamanında, erin iyisi fakirlikte anlaşılır.
95. Atla oynayan tayın sırtı yara (yağır) olur.
96. Atın sırrını sahibi bilir.
97. At sürçmez olur mu, insan yanılmaz olur mu?.
98. Atın tırnağına tay basar.
99. At, sürüsünü görünce bukağısını koparır.
100. Atın kötüsü tayın arkasından gider.
101. Atın yürüğünü it sevmez.
102. Baba varken oğul genç, ağabey varken küçük kardeş genç.
103. Baba evlâdının attığı ok da dönmez, söylediği söz de değişmez.
104. Babadan altı kardeş doğsan da başına yalnızlık düşer.
105. Babadan gören ok yontar, anadan gören elbise biçer.

106. Babaya benzeyen oğul doğmaz, anaya benzeyen kız doğmaz.
107. Baban varken el tanı, atın varken yer tanı.
108. Baban ölse de, babanı gören ölmesin.
109. Bir babadan olanın malı bir, bir anadan olanın canı bir.
110. Babasının methettiği kişiyi alma, köylüsünün methettiği kişiyi kaçıрма.
111. Babasına iyilik etmeyenden iyilik bekleme.
112. Babasız öksüz yarı öksüz, anasız öksüz gerçek öksüz.
113. Atı ürkek olan yolda kalır.
114. Atım yok ahırda, kaygım yok fırtınada.
115. Atını seven "alasa" m der, karısını seven bir tanem der.
116. Ata binmek bir murat, attan inmek bir namus.
117. Atlı kahraman, adsız yatar.
118. Atı kamçı öldürür, yiğidi namus öldürür.
119. Atın şanı, devenin tabanı büyük.
120. Ağıl—ağız, orman—kulak, bozkır—göz.
121. Köyün itleri ihtilâflı da olsalar, kurdu görünce birleşirler.
122. Köyün köpeğinin kuyruğu kıvrık olur.
123. Köyden kırk adım dahi ayrılmış olsan, yoldaşına sırrını söyle.
124. Kim hemşerin ise, kardeşin de o olur.
125. Hemşeriyi vücut âzâsı ayırır, kardeşi (kardeşten) karısı ayırır.
126. Hemşerinin iti geçeceğine komşunun iti geçsin.
127. Köye söylesem ifşa eder, komşuya söyleme ilâve eder.
128. Köye yaklaşıldığında it (öne) geçer.
129. Köyü uzak olan yiğit cömert olur.
130. Hastalanan ölmez, eceli gelen ölür.
131. Ağrımayan başa örtü bağlama.
132. Hastalık attan devirir.
133. Hastalıklı can, sahibine tatlıdır.
134. Hastalığını gizleyen ölür, borcunu gizleyen fakirleşir.
135. Ağzı süttten yanan, yoğurdu üfleyerek yer.
136. Ahır dolusu hayvanın olacağına, her yerde dostun olsun.
137. Ayağı kötü evin başköşesini kirletir, ağzo kötü memleketi karıştırır.
138. Kabına bakıp yemeğini ye, anasına bak da kızını al.
139. Avucumda olursa yalarım, anamda olursa alırım.
140. Kıymetli dostun malı bir, gemiye binenin canı bir.
141. Sakınan (kıymetli) göze çöp düşer.
142. Ayaz olsa soğutur, bulut olursa ıltır, doğup büyüdüğü yerleri sersem kişi unuttur.

143. Ayda bir at verenden, her gün bir çanak yağ veren iyidir.
 144. Binmesini bilmeyen atı öldürür, söylemesini bilmeyen söz getirir.
 145. Ayrılanı ayı yer, bölüneni kurt yer.
 146. (Baş) döndüren hastalık öldürmeden bırakmaz.
 147. Dolaşıp gelen tez gelir.
 148. Dolambaçlı da olsa yol iyi, az da olsa, yağ iyi.
 149. Söylerim—benden gider, dinlemezsen senden gider.
 150. Söylenen söz—atılan ok gibidir.
 151. Söyleyene inanma, aklına yatıyorsa inan.
 152. Ayı yavrusunu “bembeyazım” diyerek, kirpi de “yumuşacığım” diyerek sever.
 153. Ayının altı türlü usulü (kurnazlığı) var.
 154. Hayvanın alacası dışında, insanın alacası içinde.
 155. Hayvan tırnağından, insan kulağından semirir.
 156. Az ye çok çiğne—tıkanmazsın, az söyle, çok dinle—yanılmazsın.
 157. Az yiyen ölmez, azığı tüketen ölür.
 158. Az yiyen taze yer.
 159. Azı bilmeyen çoğu da bilmez.
 160. Azıklı at yorulmaz.
 161. Kıymetsizin çorbası tad vermez.
 162. Bacanak bacanağı görünce, bağlı dana bağırır.
 163. Kurbağa çıktığı kabı beğenmez.
 164. Bakanı bilmeyen bağışlayanı da bilmez.
 165. Bahçenin zenginliği bir aylık.
 166. Bal balçık yedirir.
 167. Bal tatlı, çocuk baldan da tatlı.
 168. Bal tutan parmağını yalar.
 169. Çocuğu bir şeyden menedeceksen, baştan (küçükken) menet.
 170. Çocuğu küçük yaştan, gelini baştan (yola getirmelidir).
 171. Yavrulu kargaya bok artmaz.
 172. Çocuklu ev pazar, çocuksuz ev mezar.
 173. Çocuklu evde melek var, çocuksuz evde helâk olma var.
 174. Çocuğumun gittiği yere, kaza-belâ gitmesin.
 175. Çocuğu kötünün babasını deve üstünden it alır.
 176. Çocuğu ağlamazsa, anası meme vermez.
 177. Balı parmak tüketir.
 178. Balığın kendi zehirdir, onun dermanı da sudur.
 179. Balık seven, eteğini suya sokar.
 180. Balıkçının atı doya doya su içemez.

181. Baldıran başını bağ zanneder, ahmak kendini dev zanneder.
182. Vara-vara bayram kalır, bayramdan sonra kurban kalır.
183. Giden (varan) kuşun başı ileri.
184. Varı yoku bilmez, karnım bal ister.
185. Varlıkluya bayram yapması kolaydır.
186. Varlıkluya pazar, kendi evindedir.
187. Varlık seviştirir, yokluk döğüştürür.
188. Asılzadenin huzuruna gitme, zengin olursan o senin yanına gelir.
189. Baş sağ olursa börk de bulunur.
190. Baş durup ayak söylüyor.
191. Basamağın olduktan sonra, başa çıkmak zor değildir.
192. Baş başkanın akli başkadır.
193. Kendi başına faydası olmayanın dostuna faydası olmaz.
194. Başın altın da olsa, boyun buluta ermez.
195. Başına gelen beladan, eteğini kesmen de gerekse kurtul.
196. Başka yetişenin (büyüyenin) ciğeri katı, dağda büyüyenin tırnağı katı.
197. Serseri başa tırmanır.
198. Bir ipi tutarsan sağlam tut.
199. Zengin ile görüşme, bahadır ile güreşme.
200. Zenginin kızı ölmeden fakirin kızına gün doğmaz.
201. Bağlanmış semizden, başı boş zayıf daha iyidir.
202. Kocasız kadın padişah.
203. Pazar aş göz yaşı.
204. Pazarlı yer zengin olmaz, zengin olmasa da aç olmaz.
205. Beli kısa boyu uzun olana kendin bin, boynu kısa beli uzun olana dostun binsin, beli de, boynu da uzun olana düşmanın binsin.
206. Veren cömert değil, alan cömerttir.
207. Cesurun anası ağlamaz.
208. Verirsen alırsın, ekersen biçersin.
209. Beş parmak bir değildir.
211. Beşikteki beş şekle girer.
212. Muhbir kardeşin olursa, düzeltici ağabeyin olsun.
213. Bileği güçlü bir kişiyi yıkar, bilgisi güçlü bin kişiyi yener.
214. Anlayana bir vuruş saz, anlamayana davul da az.
215. Cahilin bileği ağrıtmaz.
216. Bir defa gören bildik, iki defa (gördüğün) tanıdık.
217. Bir gün yiyecek yediğin yere bin gün selâm ver.
218. Bir çiçekle yaz olmaz.

219. Bir yıla tavşan derisi de dayanır.
220. Birisi söyler, birisi utanır.
221. Bazıları su bulamaz içmeğe, bazıları geçit bulamaz geçmeğe.
222. (Adam) olacak, 10 yaşında da genç değil, (adam) olmayacak 25 inde de genç.
223. Borçlu ölmez, hastalıklı ölür.
224. Borçlunun malı yoktur.
225. Boş tüfek iki kişiyi korkutur.
226. Boyu kısa her gün genç, boynuzsuz keçi her gün oğlak.
227. Bildircinin evi yok, nereye gitse "bıtpıldık" diye öter.
228. Kurt zayıflığını belli etmez, köpeğe dişlerini gösterir.
229. Kurt zayıflayınca köpeklerin maskarası olur.
230. Kurt olursan boz renkli kurt ol, er olursan söylediğin sözde dur.
231. Kurt kılını döker, huyunu değiştirmez.
232. Kurt yavrusuna börk giydirden, yuvarlanıp düşer.
233. Kurt, kuyruğu kesilmekle it olmaz.
234. Bulanık suda balık olur, çok söyleyen kişide belâ olur.
235. Sahipsiz köpeğin kuyruğu butunda olur.
236. Bugünkü işini yarına bırakma.
237. Tambura (= saz) çalan kendi seçer, sazın neresine basacağını.
238. Domuzdan bir kıl koparsan da faydadır.
239. Dostunun verdiği dış görünüşüne bakma.
240. Dost dost, hesap ayrı; hesaplı (düşünceli) dost ayrılmaz.
241. Dost dosta gerek, hesabı dürüst gerek.
242. Dost evinde otur, düşman evinde ayakta dur.
243. Dostun verirse sus ve avucunda yum.
244. Dostuna olan kendine oldu demektir.
245. Dostunun aşını düşmanınmış gibi ye.
246. Dostunun atını alma, tayını al, tayını alırsan at olur, atını alırsan yüreğinden gitmeyen dert olur.
247. Dostunun çakısı ile boynuz kes, düşmanın çakısı ile keçe kes.
248. Dosta verilen borç verilmiş demektir.
249. Dostun öfkesi var ama kini yok.
250. İçten gelerek ağlarsan, kör gözden de yaş gelir.
251. Düşman ayağa, dost başa bakar.
252. Düşman gülerek öğretir, dost azarlayarak öğretir.
253. İdil (Volga) kargası İdil'e gider, Ural kargası Ural'a gider.
254. İki geminin kuyruğuna yapışan denize düşer.
255. İki kere ölç, bir kere kes.

256. İki ineği olanın ayrıanı çok, iki karısı olanın kavgası çok.
 257. El (halk) ağasız olmaz, elbise yakasız olmaz.
 258. El (halk) olan yerde kahraman da olur.
 259. Halkın hazinesi eski söz.
 260. Halk yerleşmeden it yatmaz.
 261. Halk sağlam ise, doktor hastalanır.
 262. İlde olan dudağıma değer.
 263. İlde tilki açıklıktan ölmez.
 264. Elin ağzına elli arşın bez yetmez.
 265. Memleketin içi altın beşiktir.
 266. Elçinin gecikmesi hayırlıdır.
 267. Elçiye ölüm yok.
 268. Eğri ağaca keçi çıkar.
 269. Eğilene karşı eğil, başın yere değinceye kadar; arkaya doğru bükülene karşı sen de bükül, ensen yere değinceye kadar.
 270. Beceriksizi elçiliğe gönderirsen, kendine sorulmadan söylemez.
 271. Er (mert) söylemez, söylediğinden de dönmez.
 272. Erkek kadın alır, derdini halk çeker.
 273. Erin iyisi iri burunlu olur, atın iyisi iri dudaklı olur.
 274. Yiğidin kıymetini el (halk) bilir.
 275. Yiğit gayretlenirse, iki kişi olur.
 276. Er yalan söylemez, vaziyet yalan söyle(ti)r.
 277. Er sıkıntıya düşmeden rahata ermez.
 278. Er yanılır ele geçer, kuş yanılır tuzağa düşer.
 279. Yanılmayan er olmaz, sürçmeyen at olmaz.
 280. Yiğidin adını ya atı çıkarır, ya karısı çıkarır.
 281. Yiğit zengin olunca, baş düşmanı dost olur; yigitten zenginlik gittikten sonra baş dostları düşman olur.
 282. Üşenen iki kere oturur (iki kat fazla uğraşır).
 283. Üşengecin yarını bitmez.
 284. Baştan onmayan sonradan onmaz, sonradan onmayan hiç onmaz.
 285. Erken öten horozun başı tüysüz olur.
 286. Erken kalkan yiğidin kısmeti fazla (olur).
 287. Erken kalkanın kısmeti artar, üşenmeden yürüyenin yürüyüşü (yürüdüğü yol) artar.
 288. Erken (vakitsiz) uluyan kurt aç kalır.
 289. Erken yürüyen yoluna sevinir.
 290. Sabah güneşi kızarırsa ülkene düşman saldırmış farzet, akşam güneşi kızarırsa, gelinin çocuk doğurmuş farzet.

291. Hesaplı dostun malı bir, yeminli dostun canı bir.
292. Aklını kaybeden keçi toplar, keçi ile aklını toplar (aklı başında biri keçi beslemez).
293. İşitilen yanlış, görülen doğrudur.
294. Eski yamayanın aklı gider.
295. Eşegin gücü helâl, eti haram.
296. Keçi veren koyun alır, hiç vermeyen ne alır?
297. Keçi ikiz yavrulayıp koyunu geçemez, it sekiz yavru yapıp halkı geçemez.
298. Keçinin (kuyruğunun) bin defa kalktığı görülmez, koyununkinin bir defa kalkması (açılması) görülür.
299. Et ete, et suyu yüze (yüzü güzelliştirir).
300. Et görmeyen için ciğer, nâdir bulunur bir şeydir.
301. Et kurtlanırsa tuz serperler.
302. Adam olacak çocuğun, kişi ile işi var, adam olmayacak çocuğun kişiyle ne işi var?
303. İnsan insana misafir, can tene misafir.
304. İnsan görünüşü (güzelliği) elbise ile, ağacın görünüşü yaprak iledir.
305. İnsan söyleşip (konuşup), hayvan kişleşip tanışır.
306. İnsan sözü taş yarar, taş yarmasa baş yarar.
307. İnsan yüreğinde arslan yatağı var.
308. Ecel gelmeden ölüm yok, hareket etmeden gelme yok.
309. Adam olmak âlim olmaktan zordur.
310. Harekette bereket (vardır).
311. Güzel söz yılanı yuvasından çıkarır.
312. Kadın ihtiyarladığını bilmez, eşek yorulduğunu bilmez.
313. Kadınlar içinde kadın var, serçe kuşunun etinden yemek yapmayı becerir; kadınlar içinde kadın var, kısırak etini taş gibi yapar.
314. İki kadın pazar yeri, üç kadın panayır.
315. Sakin insanın utanması, ölmesi (demektir).
316. Küçük kardeşi olanın istirahati olur.
317. Sahibine hürmet gösterilen köpeğe kemik atılır.
318. Sahipsiz eşiği kurt yer.
319. İt yoksa tilki ürür.
320. İt, etini yese de ciğerini yemez.
321. İt itliğini yapar.
322. İt sahibine bakıp ulur.
323. İtin lâneti kurda ulaşmaz (tesir etmez).
324. İtin kuyruğunu kesmekle (it) koyun olmaz.

325. İt ölürken kudurur.
326. İt ürür, kervan yürür.
327. İt ürümesi ile işe yarar.
328. İtin yürüğünü (hızlı koşanını) tavşan sevmez.
329. İt cefa çekmek isterse, arabanın izinden gider.
330. İte de namus gerek.
331. İtli misafir mahalleye sığmaz.
332. İtin karnına tereyağı yakışmaz.
333. İtin kötüsü in kazar, kadının kötüsü her gün azar.
334. Kadir bilmeyen kardeşten, kadir bilen yabancı daha iyidir.
335. Kalan işe kar yağar.
336. Kamçı sallamasını bilmeyen, kendine vurdurur.
337. Kan çıktığını karga bilir, can çıktığını hoca bilir.
338. Kanaat karın doyurur, kanaatsız kişi tek atını kestirir.
339. Eyerin terkisinin battığını eğerin yan tahtaları bilmez, at bilir; babadan iyi evlat doğduğunu kardeş bilmez, yabancı bilir.
340. Eyerinin terkisinde bağlı olacağına karnında olsun.
341. Kar küreyen tahıl kürer.
342. Kara koyunun derisi sabunla yıkasan da beyazlamaz.
343. Özüne bakma sözüne bak.
344. Kardeşin söğmesi olsa da beteri olmaz.
345. Karın başını kaz keser (kaz ile yaz gelir), hanın başını düşman keser.
346. Karga karganın gözünü çıkarmaz.
347. Karga nasıl bağırırsa bağırın, kaz olmaz.
348. Karga bağırmasıyla kış olmaz, serçe ötmesiyle yaz olmaz.
349. Karganın bir gözü okta, bir gözü bokta.
350. Kurtun ağzı yese de kan, yemese de kan.
351. Karnı acıkana yemek yaptırtma, donana ateş yaktırtma.
352. Yaşlı kişi gelirse muhabbet başlar, düşman (hasım) gelince iş başlar.
353. Yaşlının koynunda (küçük) simit bulunur.
354. Yaşlı kişi yatarsa dinlenir, genç yerse dinlenir.
355. Kasap mal derdinde, keçi can derdinde.
356. Kaçıp gidersen, saçıp git.
357. Tehlike nereden ise, hata da oradan olur.
358. Birlik nerede (ise) bolluk da orada (olur).
359. Kaza ayak altında.
360. Kazanın ağzı açık da olsa, ite de namus gerek.

361. Kazanın kulpundan kurum eksik olmaz, ağacın tepesinden yuva eksik olmaz.
362. Kazanı asılı olanın kapısı kapanmaz.
363. Kazanına ne atarsan, kaşığına o gelir.
364. Kazanın karası bulaşır, kötünün belası bulaşır.
365. Gel demek var, git demek yok.
366. Gelinceye kadar misafir utanır, geldikten sonra ev sahibi utanır.
367. Gemiye binen(ler)in dileği bir.
368. Danışarak kesilen elbise bol olur (dar olmaz).
369. Gerekli taşın ağırlığı yok (ağır değildir).
370. Gerekli ise (ihtiyaç için) ağaç devrilir.
371. Gerekmeyeni biriktirmezsen, gerektiğinde bulamazsın.
372. Gece karanlık ise, yıldız parlak olur.
373. Geçmesini bilmezsen, suya girme.
374. Gezen benim ayağım, (ama) inleyen bastonum.
375. Arayanın ya kursağına (karnına) ya da kulağına.
376. Karakter kıza gerek, kızdan önce erkeğe gerek.
377. Kurnaz at adamı kırdı bırakır.
378. Kılıcın kesmediğini dilek (azim) keser.
379. Kılıç yarası düzelir, dil yarası düzelmez.
380. Kırk yıl salgın olsa da, eceli gelen ölür, eceli gelmeyen kalır.
381. Kırk yıl saban sürersen, bir yıl sabanın kulağı altına rastlar.
382. Kış karlı olursa, yaz yağmurlu olur.
383. Kış kışlığını yapmazsa, yaz yazlığını yapmaz.
384. Kışın duman olsun, hastalığın nezle olsun.
385. Kış günü olan güneşli hava, ödünç şey gibidir (geçicidir).
386. Kışlarsan Akkırman'da kışla, tuttuğun işi sağlam kavra.
387. Kışın kuş ağacın tepesine konarsa gün ılık olur, kenarına konarsa gün soğuk olur.
388. Zahmetsiz rahatlık olmaz.
389. Bozuk iş, kırk yıl geçse de meydana çıkar.
390. Kız karakteri ile sevdirebilir.
391. Kız kimi severse, onundur.
392. Kızı kim istemez, kımızı kim içmez.
393. Kızın kötü ise, kızıl giydir.
394. Kimin arabasına binersen, onun türküsünü söyle.
395. Kişi nasıl ise yemeği de öyledir.
396. İnsanın giyimini çabuk kirlenir, atı çok terler.
397. Başkasının erişmesini keseceğine, kendi ovmaçını ov.

398. Başkasına çukur kazarsan, kendin düşersin.
399. Başkasına kötülük dileyeyeğine, kendine iyilik dile.
400. El kıpırdarsa, ağız da kıpırdar.
401. El eli yıkar, iki el yüzü yıkar.
402. Kol kırılırsa yen içinde, baş yarılrsa börk içinde.
403. Ellerini uzatmazsan, raftaki kaşığı da alamazsın.
404. Misafir az oturur, çok dener.
405. Misafir isen dilini tut.
406. Misafir gelirse et pişer, et pişmezse surat pişer (utanılır).
407. Misafir doyunca kapıya bakar.
408. Ev bulma, komşu bul.
409. Korkak bin defa ölür, kahraman bir defa ölür.
410. Korkağa sorma gözü söyler, aptala sorma kendi söyler.
411. Korkağı çok kovalarsan kahraman olur.
412. Korkana çift görünür.
413. Korkma martın kışından, kork nisanın beşinden.
414. Horlama benim kul babamı, hürmet etmem senin bey babana.
415. Ağılı bir olanın uyuz hastalığı bulaşır.
416. Koyun tekesiz olmaz, tarla evi başkansız olmaz.
417. Tavşanın boyuna bak da, ondan yapılacak yemekten ümidini kes.
418. Çoban çok olunca, koyun murdar ölür.
419. Göğe yükseltip geleni, yere baktırıp gönderme.
420. Gölde su artarsa (hava) ılık, su azalırsa soğuk olur.
421. Çok biliyor diyen güler, kendim bilirim diyen ölür.
422. Çok gülmenin sonu ağlamadır.
423. Çok sözün azı iyi, az sözün özü iyi.
424. Çok (ekseriyet) tükürürse göl olur.
425. Çok yaşayandan sorma, çok görenden sor.
426. Birleşenler misafir savar, yardımlaşan düşmandan kurtarır.
427. Çok kişiden tavşan kurtulmaz, yalnızın söylediği söz tutulmaz.
428. Çokluğun (ekseriyetin) sesi bir olursa, bir kişinin sesi yok olur.
429. Güzele eski giydirden de yakışır.
430. Köseğisi uzun olanın eli yanmaz.
431. Göçtüğün (terkettiğin) yerin kıymetini, yerleşince anlarsın.
432. Gömlek kiri yıkanırda gider, gönlün kiri söylerse gider.
433. Göz korkak, el kahraman(dır).
434. Gözden uzaklaşan gönülden de uzaklaşır.
435. Güzel güzel değildir, gönül kimi severse o güzeldir.
436. Gözün ağrırsa eline hâkim ol, karnın ağrırsa ağzına hâkim ol.

437. Dünüşülük bozulsa da akrabalık bozulmaz (ortadan kalkmaz).
438. Yabanî at kovalayan toz kovalar.
439. Kuldân doğan kul olmaz, kötü doğan kul olur.
440. Kulun nerede semirirse, tüyünü orada döker.
441. Çalışırken kul gibi çalış, ata binerken bey gibi bin.
442. Çalışma karın doyurur, karın doyması gönlü doyurur.
443. Testinin hakkını çömlük tüketir.
444. "Kunan"ın (genç tay) ardından giden çiçekliğe düşer, domuzun ardından giden balçığa düşer.
445. Kuru (boş) kaşık ağız yırtar.
446. Kuş kanatı ile uçar, kuyruğu ile konar.
447. Kuş kanadından kira istemez.
448. Uğurlu misafir gelirse, koyun ikiz yavrular, uğursuz misafir gelirse, koyunlara kurt saldırır.
449. Gülme dosta, gelir başa.
450. Gün görmeyen gün görse, gündüzün mum yakar.
451. Günün kötüsü gider, insanın kötüsü gitmez.
452. Her gün güneş doğmaz.
453. Rakibin ateşi de, suyu da rakip.
454. Güçlünün iti de arslan yakalar.
456. Servet biriktirinceye kadar Azrail can almaya gelir.
457. Malı giden fakir değil, şerefi giden fakir(dir).
458. Mart çıkmadan dert çıkmaz.
459. Martta kurbağa işemesin, nisanda kırk defa damlasın (yağsın), kırk kere olmasa da bir kere damlasın.
460. Danışarak yapılan düğün dağılmaz.
461. Mânâlı söz maldan daha iyidir.
462. Barutu kuru saklarsan, düşmana yenilmezsin.
463. Tüfeksiz avcı olmaz, belsiz bahçıvan olmaz.
464. Bin kişinin adını bileceğine, bir kişinin huyunu bil.
465. Bin kaygı (dert) bir borç ödemez.
466. Misalsiz söz tutuz aş gibidir.
467. Kedi bıyığıyla övünür, tilki kuyruğuna dayanır.
468. Mısır'da padişah olmaktan, memleketimde çoban olmam daha iyi.
469. Binilen kısrağ kulun atar, dövülen kadın konuşur.
470. Misafir babandan büyük.
471. Hoca vermez, veren yerden de kalmaz.
472. Boyun var ise, boyunduruk bulunur.
473. Ne ekersen onu biçersin.

474. Nasip (kısmet) nereye gidiyorsun? Dili bir olana gidiyorum.
475. Oturan kız yer bulur.
476. Oturan yer alır, yürüyen yol alır.
477. On iki parçadan da olsa, elbise (olması) iyidir.
478. Talihi yaver gidenin evine kopuz girer, talihi yaver gitmeyenin evine hoca girer.
479. Şansız yiğit, olmadık yerde mesken tutar.
480. Yolunun ortasında araban kırılmasın, orta yaşta kadının ölmesin.
481. Kötü insan ayağına bakıp yürür, kendini beğenmiş göğe bakıp yürür.
482. Düşünmeden söyleyen, hastalanmadan ölür.
483. Oynayarak da söyleyen, düşünüp söyle.
484. Ateş almağa giden kadının otuz ağız sözü vardır.
485. Ateşi çok karıştırırsan söner, komşuyu çok rahatsız edersen geçer.
486. Geçmiş yağmuru yamçı alıp kovalama.
487. Öküzün mendeburu buzakların arasında yatar.
488. Öküz ölürse et, araba kırılırsa odun (olur).
489. Öksüz kızın baba ocağı yok (olmaz).
490. Ölen inek sütlü olur.
491. Ölü değil diriyim, ölümlülerden biriyim.
492. Ölüden bahsedersen, dirilerin keyfi kaçır.
493. Utanma ölümden beterdir.
494. Ölmemen ne iyi, görmediğini görürsün, bilmediğini öğrenirsin.
495. Hüneri öğren de öğren.
496. Hünerli yükselir, hünersiz mezara girer.
497. Yalancı başköşeye bir kere oturur, ikinci defa oturamaz.
498. Yalancının doğru sözü de boşuna (olur).
499. Yalanın kökeni kısa(dır).
500. Kör bıçak el keser.
501. Kendininkine binip yabancıyı kovalarsan muradına erersin, yabancıninkine binip kendine ait olanı kovalarsan, yer altına gidersin.
502. Kendi söyleyip kendi gülen şımarık yiğit(tir), kendi söyleyip halkın güldüğü, hayran olunacak yiğit(tir).
503. Kendi doymayanın artığı olmaz.
504. Kendi düşen ağlamaz.
505. Kendini bilmeyeni öküz boynuzlayıp öldürür.
506. Kendin yoruldu isen, dostunu öldü bil.
507. Saban dibi sarı altın(dır).

508. Saban sürerken (tarlada) anlaşımayan, harmanda hırlaşır.
 509. Sabır eden muradına ermiş.
 510. Sakalsızın sözü dinlenmez.
 511. Sağmal hayvanın bir tane de olsa, sağacak kabın iki tane olsun.
 512. Aylak aylak dolaşan dayar yer.
 513. Sen zamana uymazsan zaman sana uymaz.
 514. Seni sokmayan yılan bin yaşasın.
 515. Alışverişte dostluk olmaz.
 516. Cimri semirmez, hırsız zengin olmaz.
 517. Cimrininki sandıkta çürür.
 518. Perkik, kırıktan kötüdür, horluk ölümden beterdir.
 519. Sırat köprüsü kıldan ince, kılıçtan keskin(dir).
 520. Huyunu bilmediğin atın arkasından geçme.
 521. Sırrını söyleme dostuna, dostunun da dostu var.
 522. İnek su içerken, buzağı buz yalar.
 523. Sığır uyuz hastalığına dili ile yakalanır.
 524. Hürmet edersen hürmet görürsün.
 525. Bitli tay at olur, sümüklü çocuk er olur.
 526. Kör tavuğa hepsi buğday.
 527. Körü alırsan, (ondan) sağlam doğar.
 528. Körün gözü görmese de canı sezer.
 529. Köre adım başı çukur var demektir.
 530. Geç olsa bile bol olsun.
 531. Söyleye söyleye söz çıkar, dürtüklersen göz çıkar.
 532. Söz ile sivrisinek öldürülmez.
 533. Lâf peşinde koşan belaya çatar, mal peşinde koşan hazineye rastlar.
 534. Söz sözü çıkarır, yumruk gözü çıkarır.
 535. Sözü başı bir buçuk (bile olsa), izi bir kucak olur.
 536. Gevezenin lâfi tükenmez.
 537. Sözü doğru olursa, başın dağ (gibi) olur.
 538. Suyu görmeden çizme çıkarma.
 539. Suyu batan dal ısırır.
 540. Suyu güvenme, düşmana inanma.
 541. Süt ile giren, kemik ile çıkar.
 542. Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.
 543. Sevmeyen aş kusturur.
 544. Sevmediğine yaslanma (güvenme).
 545. Sevmesem severim, sevdiğimin sevdiğini.
 546. Sevmediğin kişi gelirse, ev süpür.

547. Çağırana git, çağırılmıyandan kaç.
548. Dâvetsiz düğüne gidersen, yer bulamazsın.
549. Çekirgeden korkan ekin ekmez.
550. Sıçana ölüm, kediye oyun.
551. Diken ekersen, deve dikenini biçersin.
552. Dalında eğilmeyen, kazık iken eğilmez.
553. Tanıyan yerde baş itibar görür, tanımayan yerde elbise itibar görür.
554. Tanımayan melekten, tanıyan şeytan daha iyidir.
555. Yarınki tavuktan bugünkü yumurta daha iyidir.
556. Bulan sevinse de tanıyan alır.
557. Darı eken boza içer.
558. Taşa veba zarar vermez.
559. Tatlı olursan bal gibi ol, acı olursan tuz gibi ol.
560. Dağ dağa ulaşmasa da insan insana ulaşır.
561. Dağı taşı yel bozar, insan oğlunu söz bozar.
562. Dağın güzelliği taş (iledir), başın güzelliği saç (iledir).
563. Dağa çıkması zor, inmesi kolaydır.
564. Tavuk kendini kesecek bıçağı kendi gagalayıp çıkarır.
565. Tavuğun rüyasına darı girer.
566. Dağına göre tilkisi, yerine göre gülmesi.
567. Tay at oluncaya kadar sahibi it olur.
568. Tayın kötüsü rahvan koşan at olur, insanın kötüsü hoca olur.
569. Sopaya basarsan, ucu çarpar.
570. Dazlak taranıncaya kadar düğün dağılır.
571. Deli dansetmez, dansederse durmaz.
572. Demir kapıya çivi gerek.
573. Demiri sıcakken döv.
574. Gamsız suyla şişmanlar.
575. Düşüncesiz kişi düğün yapar, başköşede de kendi oturur.
576. Ahmağa her gün bayram.
577. Aptala yalnız durmak zor gelir.
578. Ahmağa sorma, kendi söyler.
579. Ahmağın dostu çok olur.
580. Ahmağın elbisesini tekne eskitir.
581. Ter çıktığını ten duymaz, para çıktığını erkek duymaz.
582. Ağaç dikmeden dal olmaz, borçluda mal olmaz.
583. Ağaçın tomurcuğunu yiyen bin gün yer, kökünü yiyen bir yer.
584. Derin dere sessiz akar.

585. Çadırda yatan çadırını över, evden çıkmayan kül döktüğü yeri över.
586. Çadırı kötü unu iyi, babası kötü oğlu iyi.
587. Dikemeyen, iğne ile ipine kabahat bulur.
588. Dil bela, diş kayadır.
589. Dil bir olsa, iş yukarı olur (ilerler).
590. İsteyene ayıp yok.
591. İsteyenin bir yüzü kara, vermeyenin iki yüzü kara.
592. Dile kilit olmaz.
593. Dilinmiş ekmeğin uçları birleşmez.
594. Diriyken birbirine itibar etmeyen, ölümden ağlaşmaz.
595. Diriliğin gücü birlikte.
596. Azimli insan asılzadeyi kul eder.
597. Dişi çıkmış olan çocuğa, çiğneyip de verilen aş olmaz.
598. Dişim, senden memnunum, dilimin kalesisin; dilim, senden memnun değilim, başımın belasisin.
599. Dokuz kat ipekten, yeni doğmuş kuzunun derisi daha iyidir.
600. Tokluk yaraştırır, açlık dalaştırır.
601. Doksan dolmadan serçe ötmeyiz, yetim doymadan şarkı söylemez.
602. Dolmayana dökme, doymayana verme.
603. Düğün bahanesi ile elbise yapılır.
604. Düğünün olmasından, "oluyor" denmesi daha heyecan verir.
605. Düğüne gidersen erken git, erken gidersen yer var.
606. Doyan kız baba evini tanımaz.
607. Doyulan eve dokuz kişi git.
608. Doymayandan elbise alıp giyersen, düğünde yüzünü kara eder.
609. Yuvarlak evin başköşesi olmaz.
610. Döküleni yala!
611. Başköşedekiler gülseler, kapıdakiler sırtırlar.
612. Asılzade emrine dayanır, tilki kuyruğuna dayanır.
613. Evinin başköşesinden, mezarın daha yakındır.
614. Baba evi yakın olanın döşeği toplanmaz.
615. Döşeği olan döşer, ekmeği olan çiğner.
616. Tulpar ortaya çıkmaz, çıkınca da gitmez.
617. Tulparın otladığı yer aynı de olsa, dinlediği yer ayrıdır.
618. Tulparın kendi turnağı kendisine ilâçtır.
619. Kalk diyen ses uyutmaz.
620. Turna gelirse, kış olmaz.
621. Davar doyarsa hızlı gider, kötü kişi doyarsa öfkelenir.

622. Doğduğun yerin yeri cennet, suyu şerbettir.
623. Doğduğu yerde er yürür, doyduğu yerde it yürür.
624. Doğru söyleyen kurtulur, aldatıp söyleyen tutulur.
625. Doğru söyleyen, akrabaya da yaramaz.
626. Doğru söz baş yarar.
627. Türlü-türlü zaman var, zamanına göre usulü var.
628. Huyu iyi olandan ümidini kesme.
629. Devenin başına fare çıkar.
630. Deve kadar boyun olacağına, düğme kadar aklın olsun.
631. Merada buzağı ölse, evdeki sütü it kirletir.
632. Erkek oğlu doğana gün doğar.
633. Oğlanlı evin kavgası bitmez.
634. Oğlun öfkelenirse başköşeye otur, damadın öfkelenirse kapının bağını tut.
635. Büyük sözü dinlemeyen, yaşlanıncaya kadar hiç onmaz.
636. Hırsızlığın sonu horluktur.
637. Kavga etmeyen, oğul olmaz, anlaşılamayan, gelin olmaz.
638. Çalan bir günahlı, çaldıran bin günahlı (suçlu).
639. Zehir içen bir kere ölür, ant içen bin kere ölür.
640. Şubat, iyi isen beş gün soğut; kötü isen yirmi beş gün soğut (soğuk yap).
641. Yuvada ne görülürse, uçunca da öyle yapılır.
642. Sükut, razı olma işareti (dir).
643. Havlamasını bilmeyen encek evine misafir getirir.
644. Havlayan it insanı ısırılmaz.
645. Ülker yıldızı batınca yer donar.
646. Ev benim deyip söyleme, ev ardında insan var.
647. Evde büyüyen buzağı olmaz, dağda büyüyen öküz olmaz.
648. Evde yoğurt dökülse, kırdan buzağı anasını emer.
649. Evine geldiğin zaman, ev kadar öfken de olsa, söyleme.
650. Evine hoca gireceğine kopuzcu girsin.
651. İyi insan verinceye kadar, kötü kişi acele eder.
652. İyi isen üç gün, kötü isen yedi gün (devam et) kocakarı soğukları hakkında).
653. İyi kişi gördüğünü söyler, kötü kişi verdiğini söyler.
654. İyi ile konuşursan, bala şeker katmış gibi olur, kötü kişi ile konuşursan, ite kemik atmış gibi olur.
655. İyinin kendi ölse de sözü ölmez.
656. İyi söz yılanı deliğinden çıkarır.

657. İyinin iki dostu birden gelir, kötünün iki alacaklısı birden gelir.
658. İyiye yoldaş olursan, muradına erersin, kötüye yoldaş olursan, mahcup olursun.
659. İyilik et de suya at, balık bilir; balık bilmese de halk bilir.
660. İyilik yerde kalmaz.
661. İyiliğe iyilik her kişinin işidir, kötülüğe iyilik, mert kişinin işidir.
662. Yakında duran (yaşayan) dişleşir, uzakta duran kişneşir.
663. Çıplak, sudan korkmaz.
664. Çıplak için yaz mevsimi iyidir, kendini metheden kişi için yabancı iyidir.
665. Çıplaklık evde oturtur, açlık memleketi aratur.
666. Tek at koşup yürük olmaz.
667. Yalnız koyunu kurt yer.
668. Yalnız konuşmakla söz olmaz, tek ağaç kulübe olmaz, gizli yenen şey aş olmaz.
669. Yalnız olanın yayı kalsa da bulunmaz, nesli kalabalık olanın oku da kalsa bulunur.
670. Kötü araba yolu bozar, kötü elçi memleketi bozar.
671. Kötü köyün ağası olma, fakir köyün zengini olma.
672. Kötü aygır anasına düşman, kötü insan yoldaşına düşman.
673. Kötü evlat babasına küfür getirir.
674. Kötü kişi kinci (olur).
675. Kötü kişinin sözü acı, yapağı elbisenin biti acı.
676. Kötü söz baş kazığı, iyi söz can azığı.
677. Kötü kişi, sözünü iki kere söyler.
678. Kötü karın fakir eder, kötü nefis hor eder.
679. Kötü evlata da, iyi evlata da mal biriktirme.
680. Kötü kişi, doğruyu söyleyeyim derken sırrımı söyler.
681. Kötü ırgat camıyla öder.
682. Kötüde altın durmaz.
683. Kötü görülmeden, iyinin kıymeti anlaşılmaz.
684. Kötüyü yabancı sayma, eşeği davar sayma.
685. Kötünün ayağı sekiz tanedir, biri dokunmasa öteki dokunur.
686. Kötünün yüzü "gön"dür, iyinin yüzü güneştir.
687. Yağmur yağarsa, kartal yavrusunu korur; dolu yağarsa kendi başını korur.
688. Canı acımayanın yanında başın ağırmasın.
689. Canımı almayan hastalık canımdır.
690. Yeni elek çivide asılı olur, yeni gelin evde oturur.

691. Yeni bakracın sapı yukarıya doğru (dik) durur.
692. Fakir yatarsa ölür, zengin yürürse ölür.
693. Fakirin zenginliği—sıhhatli oluşudur (sıhhatidir).
694. Er kişi fakirlikten ölmez, emanet canı eziyet çeker; at da zayıflıktan ölmez, yürüyüşü yavaşlar.
695. Yarı doymuş karından ılık yatak daha iyidir.
696. Yaşı denk gelen arkadaş değil, sözü uyan arkadaştır.
697. Yaşını gizleyen genç olmaz, gizli yenen şey aş olmaz.
698. Gizli çiftleşen inek, herkesin gözü önünde buzağular.
699. Ural nehri tarafından rüzgâr eserse, yaz da olsa kış mevsimi farzet.
700. Yaz başında duman olursa, tahıllar iyi olur.
701. Yazın açık havada, yay gibi gelinim otursun güzün açık (güneşli) havada ayna gibi kızım otursun.
702. Yazın örtmediği örtüsünü kışın örten, akılsız.
703. Yaz cennet, kış kıyamet.
704. Yazın güneş batarken ufuk kızarırsa hava rüzgârlı olur, kışın güneş batarken ufuk kızarırsa hava ılık olur.
705. Yazın beynini kaynatmayan, kışın kazanını kaynatamaz.
706. Yazın tırmıklayan, kışın şarkı söyler.
707. Yazın yılandan korkan, kışın urgandan korkar.
708. Yaz günü fakirliğin günüdür.
709. Koşmağa alırsan deve al, kırk yük altında ezilerek gitse de yorulmaz; sağmaya alırsan kısrağ al, soğuklar gelmeden süt vermeyi kesmez; yalnız isen güzeli al, yurdunda ağlayarak kalsa kim almaz!
710. Rüzgâr esmezse soğuk olmaz.
711. Rüzgâr esmezse, ağacın tepesi kımıldamaz.
712. Rüzgârlı soğuktan yedi gün süren fırtına daha iyidir.
713. Meyvanın iyisine kurt düşer.
714. Yerin kökünden er kişinin kökü daha çok olur.
715. Yeri zenginini ili zengin.
716. Ulaşamayan, yeri tekmeler.
717. Büyük Ayı yıldızı tam tepeye gelmedikçe, nöbetçiye uyku yok.
718. Yetime yedi kişi emreder.
719. Yetimin karnı yedi kattır.
720. Ağlayana sorma, gülene sor.
721. Ilık, kemiği kırmaz, soğuk canı dinlendirmez (rahat vermez)
722. Uzaktaki güneş sıcak olur.
723. İpeğin düğümü sağlam olur, yiğidin sözü sağlam olur.

724. Yiğit ölür, şanı kalır.
725. Yiğit ölse de sözü ölmez.
726. Yiğidin aslını sorma, işini sor.
727. Yokluk vuruşturur (kavga ettirir), varlık yaraştırır.
728. Yolla uğraşan hazineye rastlar, sözle uğraşan belaya rastlar.
729. Yolcu yola yakışır.
730. Yolda rastlanılan, yoldaş olmaz.
731. Yorganına göre ayağını uzat.
732. Yoğurdu yiyen kurtulur, çömleği yalayan yakalanır.
733. Zamansız serçe ötmez.
734. Zorla ava giden it tavşan yakalamaz.